

LIGET

2017-3
március

TARTALOMJEGYZÉK [XXX.évfolyam 3. szám]

BECSAPÓDÁS

Birtalan Ferenc AKNAVETŐ; VANNAK AKIKET ÖRÖKKÉ VÁRUNK	4
Dobosi Bea A SEB	7
Csongor Andrea PASSZÍV SZERKEZET	13
Mikus Anikó ÜVEGTÉGLÁK	15
Matuszka Máté FAGYPONTOLITIKA	19
Paulon Viktória MEGTÖRTÉNT	39
Bene Zoltán ÉGI KŐ	42
VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ	
Szvetelszky Zsuzsanna AZ ÚJ NORMÁLIS	51

Ágoston Tamás BÉKE; MINTHA VIHAR LENNE	51
Telléry Márton SŐT	58
Virágh Szabolcs ÉN ÍGY; FIRENZE 2005	63
Czilczer Olga BORSÓFEJTÉS	68
S. Nagy Katalin PAUL CÉZANNE ÖNARCKÉPEI	69
Kiss Lajos András A HÁBORÚ FOLYTATÓDIK?	79

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Szerkesztők | Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Birtalan Ferenc

AKNAVETŐ

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-02 | BECSAPÓDÁS, VERS

apuval mentünk
a százados út és a hős utca kereszteződésénél
– ezt egészen pontosan tudom –
iszonyatos sivítást és robbanást hallottunk
hiába voltam edzett
az semmihez nem volt hasonlatos
filmekben látott bombázások jutottak eszembe
görcsbe rándult a tenyerem apu kezében
megtorpantunk a járda előtt
apu járt a fronton
nyugtatott
aknát lőtték a kerepesi temetőre

ott volt a becsapódás
elmúlt a veszély
megsimogatta a fejem és mentünk tovább

délelőtt
ezerkilencszázötvenhat novemberében
talán ötödikén vagy hatodikán

kép | fortepan.hu

Birtalan Ferenc

VANNAK AKIKET ÖRÖKKÉ VÁRUNK

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-22 | BECSAPÓDÁS, VERS

Gréti nénit hiába kérdezgettem
Jacola mikor jön
azt mondta: majd
sose válaszolt igazán

elmúlt sok vasárnap azóta
nélküle semmit nem ért az egész
annyira hiányzott hogy
anyu kivett az óvodából
sokáig kerestem
így teltek az évtizedek
hogy egyszer csak mégis
ez jutott eszembe mikor olvastam:
becsapódás

kép | fortepan.hu

Dobosi Bea

A SEB

2017-03-10 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Az igazgatónőről lerítt, hogy nem érte váratlanul leplezetlen érdektelenségünk. Szavait jobbra az osztályfőnökünkhöz intézte. Huszonöt éve vezette a múzeumot, hozzászokott, hogy legfeljebb a tanárookra számíthat.

Az osztályfőnökünk előreküldött az igazgatónő irodájába, mert ott akarta megnézni a nyakamat. A folyosón úgy éreztem, mintha hóban gázolnék. Reménykedtem, hogy a súlyos ajtót zárva találom, és osztályfőnökünk lemond a nyilvános vizsgálatról. Nem lehetetlen, hogy csúnya grimaszba rándul az arca, miközben a nyakamat nézi. Biztosan nem szeretné, ha úgy látnák.

Az osztályfőnökünk az összes tanárnőnél magasabb volt az iskolában. Az ünnepeken a feje és ormótlan válltömege kitakarta a három dombot az iskola címerében, és a kettős kereszt az ősz kontyán egyensúlyozott. Sokan kinevették. Messziről is látni lehetett, ahogy a púderrögök összegyűltek arca ráncaiban. Egyszer hírbe hozták a franciatanárral.

Elkeserített, hogy az ajtó nyikorgás nélkül kinyílt. A talpam alatt besüppedt a mintás szőnyeg, leszakadt rojtjai apró férgökként tekergőztek a lakkozott parkettán. Arra gondoltam, hogy a vitrinek üvege mögött porosak a régi könyvek.

ne legyenek átfedések

Az első kétnapos kirándulást az egész osztály türelmetlenül várta. A barátnőim hetek óta másról sem beszéltek, izgatottságuk néha rám is átragadt. Azt tervezték, hogy egész éjszaka fenn maradunk, és összeválogattak egy-egy kazettányit a kedvenc számaikból.

Hosszasan egyeztettek, hogy ne legyenek átfedések. Egyszer-kétszer hajba is kaptak, melyik számot ki szereti jobban. Sikerült pár őszinte mondatot mondanom, de előfordult, hogy nem mosolyogtam hozzá. Nem tudtam, bízhatok-e bennük.

Amikor a fiúkról pusmogtak, hallgattam. Kimondatlan szabály volt, hogy ilyesmiről nem lehet fennhangon beszélni. Félttem, ha túl közel hajolok, megérik a szájszagomat. Apukám úgy tudta, szuvasodás és emésztési rendellenességek okozzák. Reggelente kétszeres erővel mostam fogat, és örültem volna, ha vérzik az ínyem. Akkor talán megsajnálják.

Az egyik barátnőm egy huszonnégy éves fiúval járt. A szülők felhördültek, amikor kitudódott. Anyukám otthon megjegyezte, hogy egy ennyi idős fiatalember már *mást* is szeretne, nem csak a barátnőm két szép szemét nézegetni. Kínosan érintettek a szavai, de később én is így fogalmaztam. Mintha ez lenne az egyetlen érvényes megállapítás.

Legjobban az evés és a vécézés miatt aggódtam. Apukám egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy megdorgáljon, amiért túl hangosan rágok. Az ebédlőasztalnál csendre intette a családot, majd egy tudós feszült figyelmével tanulmányozta a szám és az állkapcsom mozgását. Abban bízott, hogy kellő

odafigyeléssel és kitartással rájön, mit csinálok rosszul. Mint egy kutya, mondta végül. Lenyeltem a falatot, és nyelvemmel kipiszkáltam az ételmaradékot az ínyem tövéből. Mint egy kutya, mondta erre is.

Eleinte nem szóltam otthon, hogy nem kérek tízórait. A szalvétába csomagolt párizsis zsemlet a tankönyveim közé tettem, és az iskolában a szemetesbe dobtam, amikor senki nem figyelt. A szalvétát átáztatta a vaj, elmosódott rajta a minta. Mindig másik szemetest választottam, hogy elaltassam a takarítónők éberségét. Még a tornaterem előtti folyosóra is bemerészkedtem, ahová nem volt szabad. Három hét alatt értem körbe az épületen. Később megsajnáltam anyukámat, hogy feleslegesen veszi és vajazza a zsemleket. Helytelenítően csóválta a fejét, mert a kihagyott tízórai nem elég, hogy ne látsszon az idomom a ruha alatt. Tévedett. Egyes számban használta a szót. Nem javítottam ki.

a vérfolt

Óvatosan megtapogattam a sebet. Még vérzett. Kezemet a bordó kordbársony nadrágba töröltem, csak utána jutott eszembe, hogy anyukám nem örül majd a vérfoltnak. Azzal búcsúzott, hogy a becsületre vigyázzak. Most láttam először zavartan nevetni. Máskor, ha fontos dolgokról beszélt, könnyes lett a szeme. Már előrehajoltam, hogy megpusziljam kétoldalt az arcát, és kínosnak éreztem volna, ha félbehagyom a mozdulatot. Szégyelltem, hogy ilyesmit mondott nekem.

Bélus a menzáról hozta magával a háromszögletű alumíniumtálcát. Úgy dobta be a kiállítóterembe, mint egy frizbit. Nem tudom, mi célja volt vele. Telibe találta az egyik vitrint, és a szétrobbanó üveg szilánkjai megvágta a nyakamat a fülem mögött. Mérlegeltem, hogy elhallgatom a sérülésemet. Megalázónak találtam, hogy éppen engem ért. Mintha elítélendő tulajdonságom vagy kínos ügyetlenségem okozta volna, és bárki felelősségre vonhatna érte.

Amikor észrevették a nyakamon csorgó vért, azt hazudtam, nem is éreztem. Osztályfőnökünk rám szólt, hogy ne piszkáljam a sebet, majd gyors egymásutánban kérdéseket tett fel, de választ nem várt rájuk. Utasított, hogy az igazgatónő irodájában várjak, mert előbb Bélussal számol. Az igazgatónő megmutatta az utat, közben megérintette a lapockámat. A pólón át is éreztem, milyen puha a tenyere.

Beleborzongtam a gondolatba, hogy az osztályfőnökünk megnézi a nyakamat. Attól tartottam, piszok tapadt a hajvonal alá vagy zsíros a fülem. A gondolatra megfájdult a visszatartott vécézéstől feszülő és puffadt hasam. Eszembe jutott, hogy megtörölgethetném magamat egy zsebkendővel, de nem mertem. A hazugságtól nem riadtam volna vissza, de a szétkent vért nem lehet letagadni. Arra gondoltam, hogy dédpapa fülcimpáján szőrszálak nőttek. Néha lecsipdeste őket a görbe végű körömmollóval, de a sörték ott maradtak. Máskor kis piros sebhelyek árulkodtak róla, hogy végighúzta a fülén a borotvát. Dédpapának már nincs gondja a fülében növekvő szőrrel. Ami azt illeti, sírja sincs.

Nem akartam összerezenni, amikor az osztályfőnökünk és az igazgatónő benyitott. Hirtelen az a gyanúm támadt, hogy valaki lopva folpackkal tekerte be a bútorokat. Máskor kellemetlen helyzetekben tisztábban látok. Az is előfordul, hogy felriasztanak, és utána már nem találom a testhelyzetet, amiben jól éreztem magam. Nem tudom, hogy tartottam a kezemet vagy a fejemet.

Nem szerettem felnőttekkel beszélni. Az osztályfőnökünket gondosan és feltűnésmentesen kerültem, mert mindenkiről mindent tudni akart. Sosem hittem el, hogy tényleg rám kíváncsi. Jelenlétében sem érdekeset, sem fontosat nem tudtam mondani. Biztosan valami mást akart kideríteni, aminek hozzám nem volt köze.

Ha otthon megemlítettem, hogy kérdezgetett, anyukám egy katonai hírszerző alaposságával vallatott ki. Nyugtalanította, hogy válaszaim alapján kedvezőtlen kép alakul ki róluk az iskolában. Ha rendkívüli vagy szégyenteljes dolog történt a családban, részletesen kioktatott, mit szabad mások előtt mondani, és mit nem. Nem mertem megszegni az utasításait.

Nem mertem elhúzódn

A félelmem ezúttal alaptalannak bizonyult. Az osztályfőnökünk az egyik plüsshuzatú fotelba ereszkedett, és szó nélkül a lába közé vont. Két térdre megérintette a fenekemet és az ágyékomat. Nem mertem elhúzódn. Ahogy az igazgatónő felé fordult, a nyakán megfeszült egy ín. Örültem, hogy ilyen kevés figyelmet fordít rám. Így biztosan nem veszi észre, ha valami baj van velem. Senki sem mondhat rosszat rólunk.

Csak a buszon fogott el rettegés, hogy apukám majd viszolyogva megkérdezi, mi történt a nyakammal. Már most tudtam, hogy úgy teszek, mintha nem látnám az arcára kiülő undort. A csalódottsága felett is szemet hunytam az ebédlőasztalnál. Felszólítására a család engedelmesen letette az evőeszközöket, és egyetlen pissenés nélkül figyelte a bemutatót. Apukám szobormerev testtartással hangtalanul rágott. Előre tudtam, hogy csalódást okozok.

Amikor mindenki elaludt körülöttem a buszon, a nyakamhoz nyúltam. A seb nem fájt, de a barna ragtapasz egyik fele elengedett. Letéptem, és a zsebembe gyűrtem.

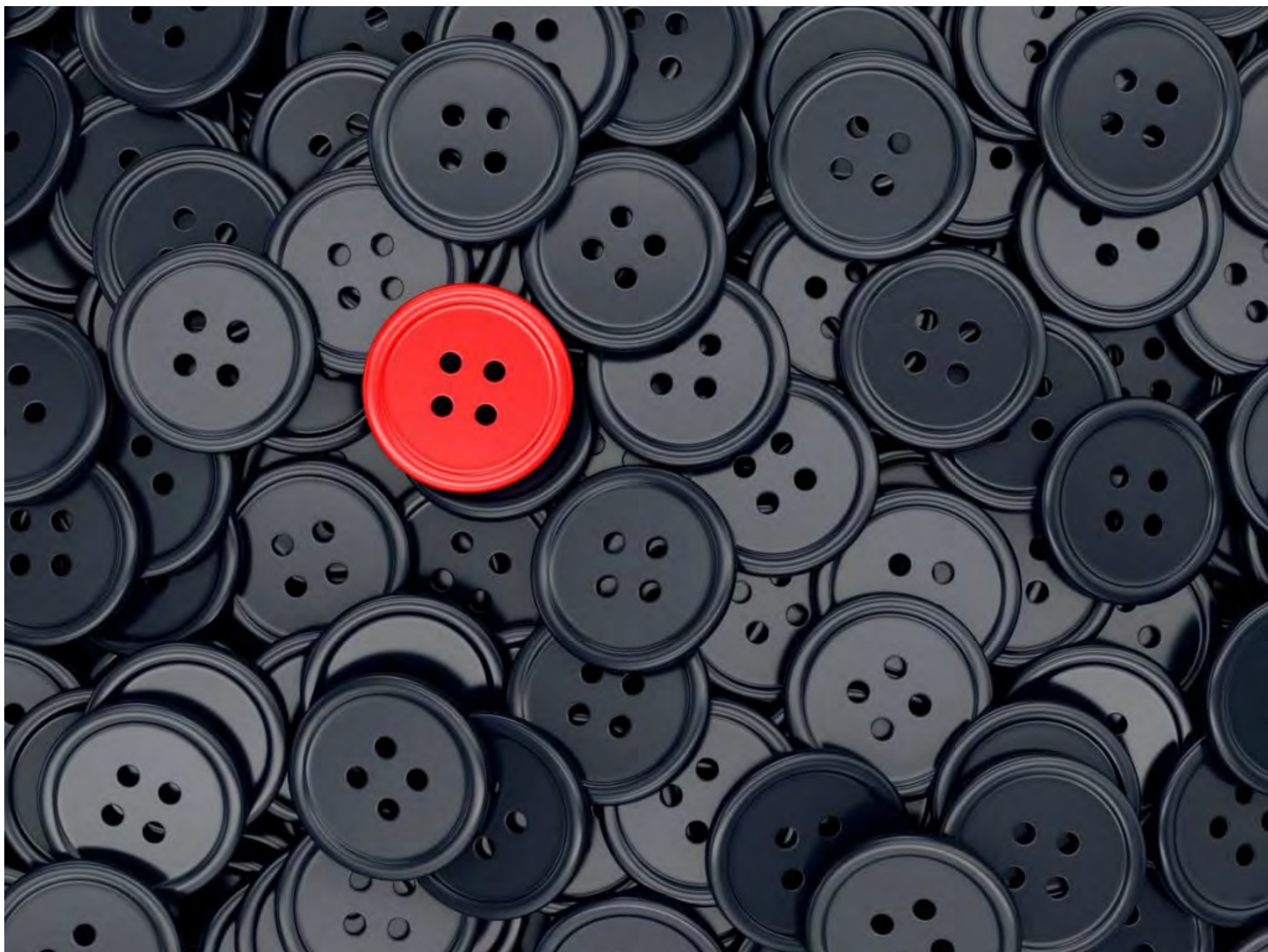
kép | agsandrew, shutterstock.com

Csongor Andrea

PASSZÍV SZERKEZET

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-12 | BECSAPÓDÁS, VERS

Ottlik örökösei vagyunk mind
– ez a felvezető mondat.
Azért én egy kicsit jobban.
Érzékeny idegrendszerű
rokonok jutottak, szűrt genetika,
hagyaték a túlfűtöttségen kívül semmi.
Mégis, ott az a mondata,
évek óta a fülemben cseng. Inkább kong
– ha örökség, hát elszámolok vele.
*Megunódott saját súlyánál fogva,
mint a szerelem.*

Így írja: megunódott.

Személytelen, passzív szerkezet,

a cselekvést a semmi, a végtelen felé tartja.

Megtörténik (történődik?) a dolog,

nem megunták, nem unalmas volt, csak hát

megunódott, rezignált múlt idő, és a szenvedő szerkezet.

A cselekvő személy – felőlem nézve: Ő –

póriasan szólva becsapott.

Inkább legyen úgy: becsapódtam.

Mint egy vacak ortogonális vektorsorozat

– írja Ottlik, és az örökségemre igényt tartok.

kép | Konstantin Faraktinov, shutterstock.com

Mikus Anikó

ÜVEGTÉGLÁK

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-18 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Jobb felől üvegtéglából emelt válaszfal. Számolta a téglákat, a harmincötödiknél tetőzött az irtózatoss
fájdalom.

Balra fehér lepedő. A túloldalán is szül valaki. Ordítva, káromkodva. Visszaordítanak neki. Ordítanak, oda-
vissza.

Megint jön. Egy-kettő-három... öt... tíz... húsz... harminc... harmincöt üvegtégla, és az örült fájdalom. Aztán
sistergő csend a fülében. Az infúzió miatt próbált nem hadonászni a jobb karjával. Ballal a szülőágy
fémrúdját szorította. Fehéredésig.

Tíz perccel ezelőtt az üvegfalon túl burkot repesztettek.

Lökésszerű hullámzást érzett, ösztönösen az öléhez kapott.

– Látja? Nem maradt semmi hasa. Rettenetesen sok volt a magzatvíz. Nem fog megmaradni a baba.

Az ügyeletes orvos lehúzta gumikesztyűit, odaszólt a szülésznőnek:

– Kössenek be infúziót, essen túl rajta mihamarabb.

Saját lábán átmegy a szülőszobába. Odakint várja a férje és a szülei. Várják.

Kérdeznek tőle valamit. Máskor válaszolni szokott. Máskor. Ha kérdezik. Most reszketnie kell, de ez jó, mindjárt úgyis jön az égető forróság. Bal karját is foglyul ejtik, vérnyomásmérőt kapcsolnak rá. Valaki megjegyzi:

– Nagyon alacsony a vérnyomása, sokkos állapotban van.

Nem, nem sokkos, hanem másállapotban – mondaná, de nem szól. Rövid időre oxigénmaszkot kap.

Nem fog megmaradni a baba. Nem fog megmaradni. Azt mondta az orvos, hogy nem fog megmaradni a baba. Odakint várja a férje és a szülei.

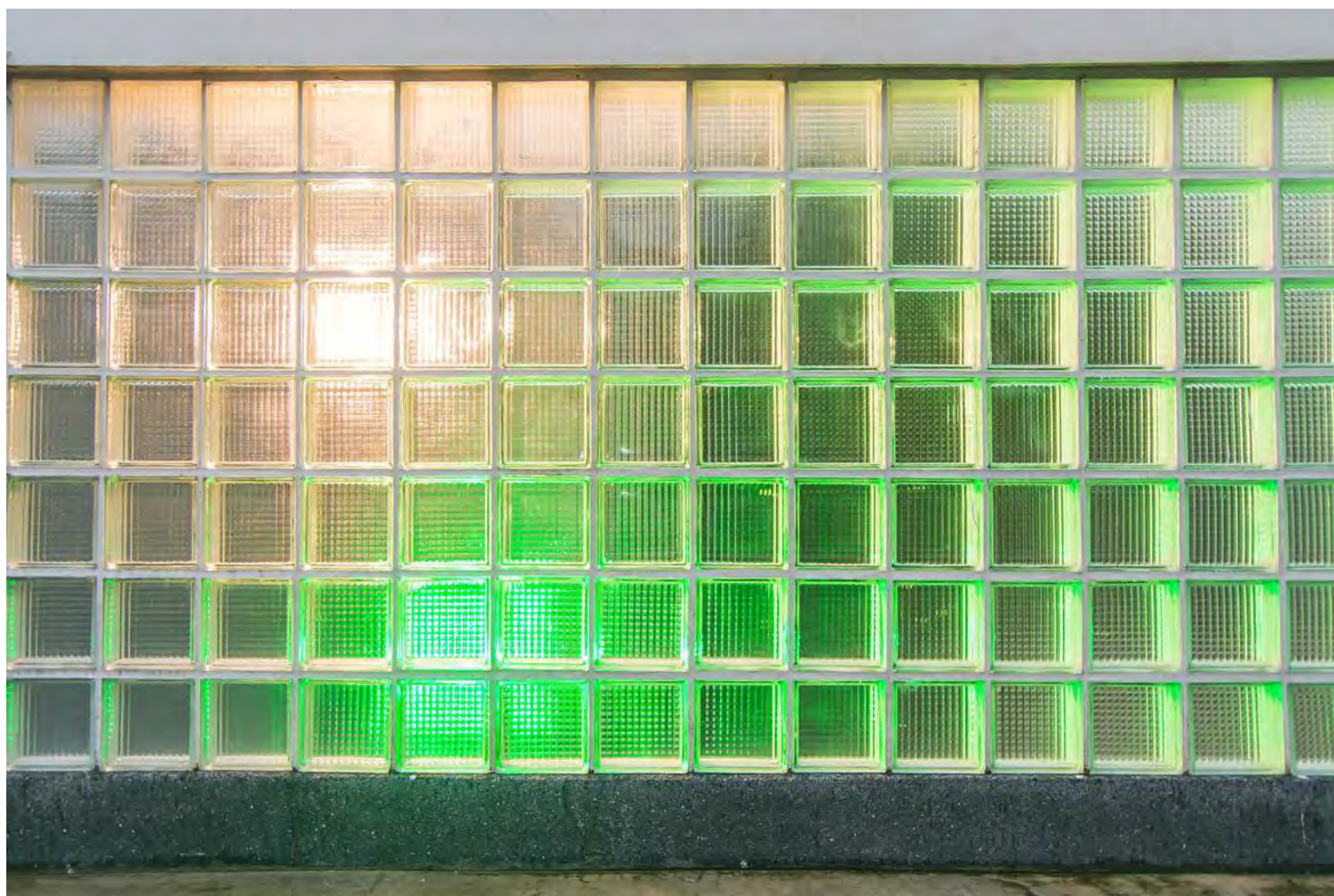
A lepedőn túl felborul valami, dulakodás, csörömpölés, sikítás, káromkodás. Valaki üvölt: – Engem soha többé nem fog megbaszni senki, nem bírom tovább, csináljanak már valamit!

Öt... tíz... tizenöt... húsz... huszonöt... harminc... harmincöt üvegtégla. Még mindig harmincöt téglá. Bal kezét lefeszítik a fém kapaszkodóról, fertőtlenítik a beszakadt körmeit, és leragasztják az ujjait.

– Ne aludjon el, hallja!? – gyengéden pofozgatják, pedig most jó, most nem fáj semmi.

Hátára fordított teknősbéka vagyok – gondolja. Aztán megint előkészik valahonnét az a fájdalom. Öt... tíz... tizenöt... húsz... harminc. Harminc. Nem harmincöt. Szülni jött. Mással is megtörtént már. Azt mondta szenvtelen hangon az orvos, hogy nem maradt hasa és nem fog megmaradni a baba. Az hogy lehet? Nem maradt hasa. Akkor most már begombolhatja a télikabátját, jön a december. Első karácsonyuk lesz a babával.

Öt... tíz... tizenöt... húsz... huszonöt téglá. A plafon alattiakat számolja. Ha lejjebb néz, az üvegtégla mögötti jövés-menés miatt nem tud összpontosítani. Téglát kell számolnia. Most ez a dolga.

fongleon356, shutterstock.com

– Nem kell ám csöndben lennie, kiabáljon nyugodtan, ha úgy könnyebb – mondják a feje mellett.

Nem fog megmaradni a baba. A férje bajuszt növesztett kabalából. Azt mondta, a bajusza megvédi őt is, a babát is minden rossztól. Babajusznak hívták, sokat nevettek ezen. Odakint várja őt és a babát babajuszostul.

Öt... tíz... tizenöt... húsz és valamennyi téglá. Gyorsan újraszámolja, még tart a fájás, akkor több mint huszonöt, de már nem harminc. Tágít két ujjal rajta az orvos, kérdi, hogy van. Odaát, a lepedőn túl felgyorsulnak az események. Hallja, hogy felsír egy baba. Hangok, zörejek Öt... tíz... tizenöt... húsz... huszonöt téglá. Átjön valaki hozzá.

– Ne keseregjen, kismama! Magának is lesz még egészséges gyereke akárhány!

Öt... tíz... tizenöt... tizenkilenc téglá. Megzavarják, mert elhúzzák a lepedőt. Letapadt hajú, fénylő arcú nőt tolnak el mellette hordágyon. Pillanatra egymásra néznek. Anyák.

Elöl két nővér pakolgat, időnként feléje fordulnak. Bejön az ügyeletes orvos. Köldök fölött erősen beletenyere a gyomrába.

– Már nem tart soká – mondja. Nem mond mást. Mást nem mond. Jó lenne megsimogatni apa babajusztát.

Öt... tíz... tizenöt téglá. Szeme megrebben, valami megváltozott. A testében. Bal tenyerét rászorítja a hasára, csak a bőre választja el a fiától. Aprócska, de egyre gyorsuló mozgások. Odabent.

Öt... tíz téglá. Túloldalon a szülei várják. Várják nagyon. Az unokát.

Öt téglá. Körbeveszik. Azt mondják neki, lélegezzen mélyeket. Dehát eddig is azt tette! Másképp nem tudta volna fegyelmezetten számolni a téglákat.

Már nem tudja, hány téglá, mert előnti az iszonytató fájdalom. Lámpa világít a lába között. Folyamatosan hangokat hall, beszélnek hozzá. Kiveszik karjából az infúziót, mindkét kezével az öléhez kap. Ragadós lucskok. Sírnia kéne. A babának. Felkönyököl, hogy megnézze a lába között. Rádobnak egy pelenkát. A babára.

Nasimi Babaev, shutterstock

- Ne nézze meg - mondják neki, úgy jobb lesz.

- Meg kell beszélnünk valamit - ül mellé az orvos. - Amíg megjön a méhlepény - tette hozzá. - Élve született a baba, nevet kell választania neki. De nem fog megmaradni. A baba. Ezért ne a férje nevét adja neki. Érti, amit mondok?

- Muszáj megszólalnia. Muszáj egy nevet mondania - simogatja meg a homlokát az egyik szülésznő.

Az orvos közömbösen ül mellette egy széken, az ölében papír.

- Segítek, jó? - mondja. Fiúneveket sorol. - Be kell ide írnom valamit a rubrikába. Sorolja. A fiúneveket. Szeretné, hogy abba hagyja, felemeli a karját. Az orvos beírta a nevet. A rubrikába. Amit épp mondott, amikor ő felemelte a karját.

Nehéz elszakadni az üvegfaltól. Átteszik egy tolóágyra, nyakát kifordítva bámulja még a téglákat.

felső kép | Phnumassu Sang-ngam, shutterstock.com

Matuszka Máté

FAGYPONTOLITIKA

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-14 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Ma kivételesen a többiekkel együtt ébredek. A tél még nincs itt, a hideg viszont már megjött, én pedig magzatpózba húzom magam a hálósákomban, de ugyanúgy fázom. Megpróbálok elképzelni valami kellemesen meleg helyet..., de nem, már ehhez is túl hideg van. Közben hallom, ahogy a többiek felöltöznek; recsegve kötik be katonai bakancsaikat, a fűzők fagyottan merevek, összecsomagolják a hálósákjaikat, és szép kényelmesen bemasíroznak az erdőbe.

Ekkor dugom ki a fejem, mert megérezem Itxaaro kávéjának illatát.

– Ilyen korán? – kérdezi, mikor meglát.

Másnapos vagyok, meg fáradt, csak bólintok. A tisztás, ahol az osztagunk tábort vert, tele van üres üvegekkel. Odaszólok pár mellettem elhaladó újoncnak, legyenek szívesek és jöjjenek vissza, szedjék össze. Megállnak, de nem fűlik a foguk a takarításhoz. Gyorsan találnak kifogást:

– Udane parancsnok azt mondta, menjünk járőrbe.

Én viszont nem hagyom magam, közlöm velük, hogy nem számít, Udane parancsnok mit mondott, szedjék össze az üvegeket. Erre sem mozdulnak, csak állnak és néznek ki a fejükből... Míg Udane parancsnok rájuk nem szól, hogy egy feljebbvaló beszélt hozzájuk, mire nagy kelletlenül visszajönnek, összeszednek pár tucat üveget, és a tisztás szélén álló üresüveg-hegy mellé dobják, amin megtörik a reggeli napfény, és darabos szivárványokat szór szét.

összekeverik

Közben Itxaaro, aki korábban éttermi séf volt, összeszed pár hidegtől lelassult ganóbogarat. Bedobja a kávéba, mire a bogarak a hosszú, karmos lábukkal megfelelően összekeverik. Akkor kiszedi és eldobja az állatokat, tölt nekem meg a parancsnoknak is. A kávéja pocsek, mert az alapanyagokon nem tud változtatni, de legalább átmelegít.

Összepakolom én is a hálósákomat, egyenruhába öltözöm, berecsegtetem a fűzöt a bakancsomba – menetkész vagyok. Itxaaro is összeszedi magát, együtt indulunk az erdőbe. Udane után mi ketten vagyunk a rangidősek, a mi feladatunk, hogy ellenőrizzük, a srácok mindent rendben csinálnak-e: azaz megfelelően őrzik-e az országhatárt.

Mikor elindulunk, Udane parancsnok a rádión megrendeli a téli sátrunkat, ennek ugyan szerintem már régen ideje volt. Nem teszünk meg öt lépést sem, mikor akkora tüszentés hallatszik, hogy a madarak felrepülnek a fákról, és pár pillanatra az egész erdőben csönd lesz.– Ez a parancsnok volt...? – kérdezi Itxaaro. És hát igen, megjött a hideg.

Határőröknek jellemzően nagyon fiatal srácokat osztanak be, mi majdnem kétszer idősebbek vagyunk náluk, szóval van dolgunk bőven. Az országot itt a He folyó határolja, a srácok a partján ülnek le kisebb-nagyobb csoportokban, és kővel dobálják egymást, vagy alvó társaikat akarják begurítani a vízbe, mások a töltött puskákkal kardoznak.

Mikor meghallják, hogy jövünk, rendszerint abbahagyják a hülyéskedést, és örködést tettetnek. Rájuk parancsolok, hogy ésszel legyenek, ők meg, mintha csak a haverjuk lennék, vigyorogva mondják, hogy igenis-igenis... Persze tudom, hogy fél perc sem telik el, és ott folytatják, ahol abbahagyták.

Pontosan ez Udane célja. Őt kisgyerek korától katonának nevelték a szülei, már a homokozóba is egyenruhában járt. És persze ki nem állhatta. Én nem osztom teljesen a szabadelvűségét, szeretnék egy kis szabályozottságot... De nincs, és ezért úgy érzem magam, mint egy különálló sziget, amit mosnak a hullámok.

– Na menjünk tovább – mordulom oda Itxaarónak, ő pedig jön, és mikor nem látnak, megveregeti a vállamat, hogy ne legyek rosszkedvű miattuk.

– Szinte még gyerekek – zárja le, csak hogy ez engem nem vigasztal.

Szótlanul sétálunk a He folyó mellett, látom tükröződni az arcomat, ami, életkor ide vagy oda, egy kölyök képe. Fiatalabbnak nézek ki még náluk is, nem meglepő, hogy alig hallgatnak rám. Talán ha Udane kiöregszik a parancsnokságból, és én kapom meg az egységet, talán akkor..., de addig meg...

Nem sokkal később Itxaaróval kiülünk a kedvenc helyünkre. A folyó itt tesz egy kis kanyart, a part félszigetként lóg a vízbe, a kövek pedig két fotelt formáznak.

Lényegtelen dologról álmodozom

Ülünk és nézzük a felhőket. Én mindenféle lényegtelen dologról álmodozom, mikor a túlparton felbukkan pár szőke ember. Halászok a közeli faluból – az ellenségeink. Odaintünk nekik, ők visszaintenek, aztán békésen halásznak. Nem sokkal később felbukkan pár nő, mind szőkék – ez

valószínűleg a közösség genetikai torzulása. A nők az ebédet hozzák ki, bár ez erős túlzás, mert valójában a falu egyetlen fekete hajú nőjével cipeltetik ki egy nagy fémedényben. Feketehaj osztja a beazonosíthatatlan kaját, senki nem segít neki, csak a saját nyelvükön magyaráznak, mi egy szót sem értünk.

Itxaaróval arra gondolunk, hogy háború van, és az ellenséges civil lakosság lelövéséért egy hét szabadság jár. Egymásra nézünk, de inkább elnyúlunk a kőfoteleken, amik már hidegek. A felhőket nézzük, a fákat, majd Itxaaro elővesz a hátizsákjából egy tegnapi estéről maradt üveget, és a nap hátralévő részében magunkba döntjük a teljes tartalmát.

Sötétedéskor megyünk vissza a táborba, és mert nem világít semmilyen lámpa, félek, hogy valami baj történt. És tényleg: Udane parancsnok a földön fekszik, mintha önmagába esett volna össze, teljesen formátlan... Vagy inkább zsákszerű. Mint rangidős, megtapogatom, életjelet keresek. A teste hideg és puha, mert minden csontja eltörött, a belső szervei pedig szétszakadtak.

- Oda nézz - mutat Itxaaro a tisztás szélén álló üresüveg-hegyre.

Udane parancsnok akkorát tüsszentett, hogy a teste összetört, a nyelve pedig a tábor túlsó feléig repült.

Furcsa érzés, hogy ezt be kell jelentenem rádión a parancsnokságnak, de még furcsább, hogy ezzel én lettem a rangidős. A rádió azt mondja, tartsam fent a jelenlegi állapotot, hamarosan döntést hoznak a továbbiakról.

Hát jó... Miután mindenki engem néz, azt teszem, amit Udane is tett volna: felkapcsolatom a lámpákat és szétozok némi piát. A srácok persze nem foglalkoznak azzal, mennyi a napi adag, sokkal többet isznak, én pedig nem szólok rájuk, azt hiszem, ebben a helyzetben ez megengedhető. És különben is: azt mondtam nekik, kapcsolják fel a lámpákat, ők pedig engedelmesskedtek, és felkapcsolták. Én erre iszom.

2

Másnap az ellátmány-helikopter hangjára kelünk fel. Mindenki másnapos, mozogni is alig tudunk, a hálósákokba bújva nézzük végig, ahogy a helikopterből ledobják a téli sátrunkat – meg egy fekete koporsót. Tudom, hogy bele kell tennünk Udane parancsnokot, és épp készülök kiadni a parancsot, mikor a helikopter alatt hirtelen megjelenik egy jókora, sapkás alak; elsőre nem is embernek, inkább medvének tűnik. Bár hideg van, az inge csak a köldökéig begombolt, hogy láthassuk a mellkasára ragasztott... *pénzérmeket*, vagy nem is tudom, mik azok.

A sapkás alak olyan mély hangon üvöltözik, mint a földrengés, a srácok pedig ijedten ugranak fel, és teszik a koporsóba Udane gumiként hajló testét. Aztán a koporsót a helikopter magába szívja, és elszáll a felkelő nap felé. Ettől apokalipszis-hangulatom lesz.

A sapkás alak végignéz rajtunk, majd dörgő hangon: – Maguk nem képesek felsorakozni, vagy mi?!

A srácok zavartan néznek hol rá, hol rám. Kihúzó magam, és elindulok az idegen felé. Végigmér.

– Maga a szakaszvezető?

Mondanám, hogy *ideiglenes parancsnok* vagyok, és meg akarom tudni, ő ki, mikor a közöttünk lévő jó tízméteres távolságot egyetlen pillanat alatt megteszi, mintha teleportálna, és orrba vág.

Csillagokat látok. Megfordul körülöttem a föld.

Itxaaro támogat fel, és húz be a sorba..., mert a srácok egy pillanat alatt felsorakoznak. De mert régen csinálták, meg nem is józanok, nem lesz túl katonás.

– Maguk másnaposak?! – kérdezi, vagy kijelenti a sapkás, nem tudom eldönteni. – Szánalmas bagázs!

A fejét ingatja, majd bemutatkozik: Nekane-nek hívják, és ő az új parancsnokunk. Aztán a mellkasára mutat, és megszámolja a ráragasztott pénzérmeket: valójában tizenhét pisztolygolyó. – Ennyiszer próbáltak megölni a parancsnokságom alá tartozó nullák! Csak jelezném önöknek, uraim, hogy elpusztíthatatlan vagyok!

Kihívóan néz végig rajtunk, a fejét ingatja, mert gondolom, látja, hogy itt aztán senki nem fog soha rálőni. Találomra meglökdös pár srácot, és megint megállapítja, hogy a mi bagázsunk is egy nagy nulla.

– A sátrat legalább fel tudják állítani?

Felállítjuk, aztán az összes piát bepakoltatja, és kijelenti, hogy mindet lefoglalja, mi pedig takarodjunk járőrözni. Bemenekülünk az erdőbe. Mikor Nekane már nem lát minket, a srácok odajönnek hozzám, hogy ugye, most nem ez az ember az új parancsnokunk?! Én meg... Nos, nagyon jól esik, hogy idegyűltek körém, hogy mind engem néznek, hogy mind tőlem várnak megoldást, de... Hát mit mondhatnék nekik? Én is azt kívánom, hogy ne így legyen, de... Megígérem, hogy beszélni fogok a parancsnoksággal, noha most annyira fáj az orrom, hogy a számat is alig tudom kinyitni.

Úgy gondolom, elég határozott választ adtam, amolyan *vezetői választ*, ám a srácok csak fújnak egyet, majd otthagynak Itxaaróval – aki persze megint megveregeti a vállamat, hogy szerinte oké minden. Vagy ha nem, majd az lesz.

Leülünk a hideg kőfotelekbe, én a számon át lélegzem, és ki akarom találni, mit tehetnék, de annyira másnapos vagyok, hogy semmire sem tudok gondolni.

Falkányi harkály száll el a folyó felett. Néha-néha lecsapnak és apró darabkákat csippentenek ki a felszínhez közel úszó halakból. A télre hizlalják magukat, és ha már most ennyire falánk, nagy hidegre kell számítani. Nem örülök neki...

Annak sem, hogy az orrom használhatatlan. Az esti sorakozónál, ami ugyanúgy nem sikerül, mint a reggeli, a számon át veszek levegőt, és arra gondolok, a srácok bíznak bennem, felnéznek rám, így előlépek, hogy panaszt tegyek és orvosi segítséget igényeljek, de még be sem fejeztem a lépést, Nekane előttem terem.

– Megengedte bárki is, hogy kilépjen a sorból!?

A szám már formázza, hogy: – Nem, de...

Ekkor megindul a válla, a testem pedig önkéntelenül is összehúzza magát. Szánalmas látványt nyújtok, elég csak ránézni Nekane-re, és tudom, hogy így gondolja. Visszalépek a sorba, szemem sarkából látom, hogy mindenki így vélekedik rólam, hogy olyan mélyre kerülök, ahol még sosem voltam. Behunyom a szemem, azt kívánom, bár itt se lennék... Bár mindez meg se történne... Bár én ne én lennék.

– Tudják, miért vállaltam el, hogy vezetem a maguk szánalmas bandáját? – kérdezi tőlünk Nekane, persze senki sem válaszol. – Mert háború van. És mert ez a szakasz az elmúlt két évben kereken NULLA lövést adott le az ellenségre! Elég volt belenézni a papírjaikba, hogy tudjam, itt nagy baj van – és ezzel rám néz, én meg akaratlanul is kissé összehúzó magam. – Gondoljanak a jövőre! Hogy akarnak majd visszagondolni életüknek erre a szakaszára? Hogy szánalmas senkik voltak egy szánalmas, hasznavehetetlen osztagban? Nagyon remélem, hogy nem!

Hirtelen lerángatja az egyik srác válláról a puskát, majd a magasba tartja.

– Tudják, hogy kell ezt használni, igaz? Az a folyó tizenegy méter széles. Még a vak nagyanyám is át tudna lőni rajta!

Visszadobja a puskát a srácnak, aki elkapja, de megtántorodik.

– Kezdenek embereket lőni!

3

Minden reggellel hidegebb lesz. Összehúzzuk magunkat, ahogy megyünk be az erdőbe. Érzem, hogy a srácok ellenségesek velem, meg is fordult a fejemben, hogy talán engedelmeskedni fognak Nekane-nek, és lövöldözni kezdenek át a He folyón, de nem. Ez jó.

Azt akarom, hogy tudják, nem hagytam el őket, hogy még ott vagyok nekik, így napközben többször is ellenőrzöm őket. Persze mind úgy gubbasztanak a fák alatt, mint a galambok a vezetékeken. Próbálok segíteni, tippeket adok, hogy óránként masszírozzák át magukat, mozogjanak kicsit, ne hagyják, hogy

kihűljön a testük, de csak legyintenek, vagy azt sem... Néhányan tűzgyújtással próbálkoznak, de Udane parancsnok annyira ellene volt a dohányzásnak, hogy még egy doboz gyufa sincs nálunk. A srácok fél nap után feladják, inkább saját módszerrel kísérleteznek: egyikük összepisili magát, majd felnyög, hogy: – Óóó, milyen jó meleg! – de fél órával később didereg, hogy mindjárt lefagy a lába meg a töke. Egy másik srác a maszturbálást választja, pár óráig valóban kitart, aztán elfárad, és mert leizzadt, úgy remeg, mintha jeges vízbe esett volna.

Itxaaro az egyetlen, aki nem adja fel a próbálkozást a tűzgyújtással: összehordott egy kis fahalmot, és hol köveket üt egymásnak, hol fadarabokat dörzsöl össze, persze nulla sikerrel.

Én a nap nagyrészét azzal töltöm, hogy csukott szemmel ülök a jéghideg kőfotelben, és becsapódó bombákról ábrándozom, ahogy mindent felégetnek: a túlpártot, a falut, az ott élő embereket, a fákat... A robbanások és a kigyulladó erdő napokig meleget csinál. Ezeket el is mesélem Itxaarónak, aki erre abbahagyja a küszködést a tűzgyújtással.

– Hát az jó lenne, igen... Bombázás, ó igen... – motyogja, majd mégis visszatér a fadarabok összedörzsöléséhez.

Este már olyan hideg van, hogy a sorakozón egyszerre remeg mindenki, mintha emberi százlábút adnánk elő. Nekane most is csak köldökig gombolta be az ingét, és csóválja a fejét, ahogy végignéz rajtunk.

– Rossz ember ellen küzdenek! Én a parancsnokuk vagyok! És adtam egy parancsot! Süketek, vagy mi van?!

Persze senki sem válaszol, Nekane meg úgy áll előttünk, mint egy támadni készülő medve. Végignézek a srácokon, és látom, amit ő nem: ezek az emberek még bíznak a világban, és sosem fognak másokat lelőni.

– Na jól van... Így is csinálhatjuk! Akkor mostantól minden lelőtt ellenségért jár egy üveg pia!

Támad némi mozgolódás a sorban, de Nekane csak ennyit ért el. És erre igen büszke vagyok. Udane módszere végül bevált, lázadóknak látom magunkat, akik a saját világukért küzdenek.

A hideg azonban egyre elviselhetetlenebb. Minden reggel arra ébredek, hogy magzatpózban remegek a hálósákomban, a reggeli köd mindent átnedvesített, Nekane pedig morog, mint egy medve, és felrugdal minket. Szerintem érzi a vesztét, hogy itt nem tud mit tenni, hogy a hatalma csak látszat.

Ki kell tartanunk, és nyertünk.

Itxaaro azonban feladja a tűzgyújtást. Mérgében szétrúgja az összehordott fadarabokat, leveleket és köveket, és bedobálja mind a vízben úszó jégtáblákra. Aztán csak áll a parton, és a velünk szemben ülő Feketehajat nézi. A falubeliek kizavarhatták horgászni, de a nő leült a folyópartra, bebugyolálta magát egymilliónyi plédbe, és úgy néz ki, mint egy életre kelt sátor. A horgászbotok előtte hevernek, minek is dobná a vízbe, a jégtáblák azonnal elvinnék a damilt.

Szomorú belegondolnom, hogy ezt a nőt gonoszságból zavarták ki...

– Szerinted mennyit melegít a pia? – kérdezi Itxaaro, közben leveszi válláról a puskát, és...

Nem hiszem el, amit látok.

Itxaaro megcélozza Feketehajat.

Azt mondom neki, hogy az ital valójában semmit sem melegít, az érzés hazugság. De mert nem teszi le a fegyverét, odamegyek, és elveszem. Így is csak áll, és a túlpartra néz.

– Talán engedelmeskedni kellene neki – motyogja. – Kit érdekel már, Udane mit akart. Új parancsnokunk van.

Megkérem, hogy tartson ki, de közben azt képzelem, bomba találja el Itxaarót, a testrészei köddé válnak, és lassan elpárolognak. Haragszom magamra. Bizalom – ezt ismételve magamban.

– Kitartani, mi? – motyogja Itxaaro, és ekkor lövés hallatszik, visszhangzik az erdőben.

A közelből jött, rögtön megyek is megkeresni, ki adta le, de nem találom meg. Az esti sorakozónál egy vöröshajú srác lép elő, és remegő hangon jelenti Nekane-nek, hogy lelőtt egy ellenséget. Nekane végignézi rajta.

– És ezt mivel tudja bizonyítani?

A srác habog, hogy semmivel, mert a folyón nem mert átmenni, erre Nekane felkapja, és odébb dobja pár métert. A srác elesik, ijedten néz a parancsnokra.

– Nem ölt meg maga senkit! Maga csak egy kis hazudós féreg!

Elhitem magammal, hogy meg kell bíznom Itxaaróban, és hogy azért, mert valaki kicsit megbillent, nem jelenti, hogy mással is így lesz.

Meglepődöm, hogy a reggeli sorakozó után mindenki ugyanoda megy: a mi félszigetünkre. A srácok körbeülik Itxaarót, aki majdnem egy fejjel magasabb náluk, és nézik a szemközti parton Feketehajat, vagy legalábbis a plédhalmot, ami alatt bujkál.

Dél körül néhány srác nem bírja tovább, felüvöltenek az égre, majd talpra ugranak, és a puskájuk tusával addig verik egy fa kérgét, míg szét nem reped. Az egész odvas, harkálycsalád ásta bele magát télre. Meg akarom állítani a srácokat, de nekem esnek, nem tehetek semmit, kiszedik a harkályokat, azok meg lustán nézik őket. A srácok mindegyiket megölik, a vérüket az arcukra kenik.

– De jó meleg – motyogja egyikük.

Arra gondolok, bárcsak bombák hullanának rájuk.

Arra, hogy mind elégnek.

Hogy ki kell tartanunk.

Beleütök a közeli fákba, de nem sikerül kiadni a haragomat. Ők viszont látszólag lenyugodtak.

Ekkor ismét puskadörrenés hallatszik.

Az egyik srác elszánta magát, és rálőtt Feketehajra, ám az a rengeteg pléd felfogta a golyót. Feketehaj felpattan, és billegve bemenekül a fák közé.

Ahogy este végignézek a srácokon... Látom, hogy meginognak, és ezt Nekane is látja.

– Jól van! – mondja. – Lehet, a végén csak férfiak lesznek!

Ki kell tartanuk...

A nap még fel sem kelt, én azonban kibújok a hálósákomból, és elindulok ki a partra: meg akarom találni Feketehajat, mielőtt a srácok felkelnek. Ők gyengék. Ez van. Én azonban nem adom fel; Udane-nel itt fel akartunk építeni valamit, és nem hagyom, hogy Nekane lerombolja.

A levegőben apró jégkristályok szállnak, a He folyó befagyott. Feketehajat nem látom sehol, kiabálni akarok, de mintha jégtömböket lélegeznék. Elment a hangom.

A nap lassan felkel, tudom, már csak percek kérdése, hogy a srácok ideérjenek...

Ekkor egy jobbra-balra billegő plédhalom bukkan fel a fák között, amit két vékony láb tart. Integetek neki, ő pedig ijedten veti magát a földre. Próbálom elmutogatni, hogy ne jöjjön ki a partra, mert lelövök. Feketehaj látja, hogy nem akarom lelőni, szép lassan előbújik a plédjeiből. A saját nyelvén kiabál valamit, de nem értem... Mutogatom neki, hogy ha itt marad, lelövök, ő pedig engem néz ... És hirtelen látom, megérti, mit akarok. Mintha mosolyogna, és bólogat, hogy oké, minden rendben, vette az adást, azzal összeszedi a plédjeit, és eltűnik a fák között.

– Itt van – hallom meg a hátam mögöl, ijedtemben összerezzenek.

Néhány srác bukkan fel, az arcuk olyan elgyötört, mint a hetvenéves háborús veteránoké. Elsőre azt hiszem, a lányra értették, hogy itt van, de nem, rám gondoltak.

– Keresett Nekane – mondják, és érzem a neheztelést a hangjukban. Tudom, hogy Nekane mindannyiunkat megbüntet, amiért kihagytam a reggeli sorakozót, de úgy érzem, megérte. Ezek a srácok nem is tudják, mit tettem értük, és valószínűleg soha nem is fogják megtudni, de nem érdekel, mert...

...mert azt hiszem, mindenkivel tettem valami jót.

A büntetés annyi, hogy kimarad a reggeli kávé. Na bumm... Úgy tűnik, Nekane kezd kifogyni az ötletekből. Kezdi feladni. Napközben a biztonság kedvéért a megszokottnál is többet ellenőrzöm a srácokat, de mindent rendben találok. Feketehajnak semmi nyoma.

Visszamegyek Itxaaróhoz, aki szokás szerint a kis félszigetünkön gubbaszt, a kőfotelek mögött keresett magának menedéket a hideg szél elől. Leülök mellé, és megveregetem a vállát, minden rendben lesz. Ülünk egymás mellett, nézzük a felhőket, és úgy érzem, győzni fogunk.

Puskalövés hangját hallom.

Itxaaróval együtt ugrunk fel, sietve megyünk a hang irányában. A srácok egy bolyban állnak a folyóparton, körbeveszik egyik társukat, aki puskával a kezében áll. A puska füstöl. Átnézek a túlpartra, és egy összekötözött, szőke nőt pillantok meg. Arccal a földön fekszik, a teste ráng, és apró vércsík folyik belőle a befagyott folyóra.

– Hogy került ide? – motyogja valaki, de mintha álmában mondaná.

Egy másik: – Ki kötözte meg?

És egy harmadik: – Meghalt? Ő most meghalt?

A srácok sokáig nézik, aztán elszállingóznak, mintha meg sem történt volna. Én azonban...

Becsapódó bombákat érzek magamban. De ki kell tartanom helyettük is.

Az esti sorakozón megint a remegés.

– Mi történt? – kérdezi Nekane. Neki is nyilvánvaló, hogy nincs minden rendben.

Remélem, senki sem mozdul, de a puskás srác előlép. A földet nézi, eltelik kis idő, mire összeszedi magát és megszólal. Azt mondja, nem bírta a hideget, és lőtt. És hogy a szőkét kilökték a fák közül, és meg volt kötözve. Ő pedig lőtt. Csak úgy lekapta a válláról, és lőtt.

Nekane végignéz rajta, majd a sátorhoz megy. Egy üveg abszinttal tér vissza. A srác kezébe nyomja, azt morogja neki, *megérdemelted*, aztán takarodót vezényel.

A srác meghúzza a piát, és mindenki irigykedve néz rá.

Nagyon furcsa rezgést érzek a táborban, és tudom, hogy lépnem kell, mielőtt minden összeomlik. Az utolsó lázadó vagyok, ki kell tartanom.

Másnap, miközben megyünk ki a folyópartra, hátra maradok, ekkor nézem meg igazán a srácokat: mind csőre töltött fegyverrel sétálnak, majd ülnek le a folyópartra, és célozzák be a túlpartot. Imádkozom, nehogy bárki felbukkanjon. Nem tudok egy helyben ülni, puskalövéseket hallok, pedig nem lő senki, becsapódó bombákat, robbanásokat, és kész vagyok rá, hogy ha valamelyik srác el akarná sütni a puskját, kivegyem a kezéből.

De persze jó messze vagyok attól a sráctól, aki aznap elsőként lő, esélyem sincs megakadályozni.

Utána nem sokkal megint lő valaki.

Délután megint.

És mindig a közeli falu szőke nőit lövik le. És mindegyiket megkötözik.

Este Nekane nagyon elégedetten csapja össze a kezét.

- Na végre! - kiált fel, és mindenkinek ad egy-egy üveg abszintot.

A srácok hihetetlen gyorsan beküldik az egészet, majd verekszenek a ki nem ürült üvegekért. Másnap senki sem tud idejében felkelni, de Nekane-t nem érdekli, hagyja az egészet. Egyedül indulok ki a partra.

Nem megyek be túl messze a fák közé, mikor megtalálom a srácot, aki elsőként lőtt. Kitört kérgű fában kucorog, amit harkályok vájtak ki maguknak, azoknak azonban semmi nyoma, csak a srác hajában van néhány pici madártoll, de azok a fáról is rákerülhettek. Az abszintos üvegében lötyög még pár ujjnyi.

Odamegyek hozzá, és megkérdezem, hogy van.

Rám sem nézve azt kérdezi: – Te öltél már?

Nem válaszolok, de a torkom az állandó szájon át légzéstől annyira fáj, hogy talán nem is tudnék.

– Mind elkezdtek – motyogja. – Mint meglökni egy sziklát, olyan az egész.

El akarom venni tőle a piát, ő azonban ráteszi az elkékült kezét, amiről pikkelyként hullik a bőr. Azt mondom neki, igya meg, és utána gondolja át a dolgokat. És hogy kitartás. Azt hiszem, jó dolgokat mondtam neki, ő azonban csak néz maga elé, a tekintete üres, nem is hagyom ott, amíg nem pislant párat.

Úgy érzem, megéri küzdenem.

Kimegyek a partra, és összehúszom magam a kőfotelek mögött. Annyira fázom, hogy bánom, amiért nem vettem el a srác piáját, mert segítene, hazug érzés ide vagy oda... Látom magam előtt Itxaaro szétrúgott tűzpróbálkozását, legalábbis azt a keveset, ami a parton maradt belőle. Nem bírom megállni, hogy össze ne rakjam, és én is megpróbáljak tüzet gyújtani.

Felbukkan Itxaaro, és leül mellém.

– Feleslegesen próbálkozol – mondja, kék a szája. – Teljesen reménytelen – ingatja a fejét. – Fogadd el, hogy az van, ami van.

Feláll, és kézbe veszi a puskáját.

– Gyere inkább. Új parancsnokunk van, és adott egy parancsot – mondja, azzal otthagya.

Nem megyek utána.

Itxaaro... Emlékszem, mikor felbukkant, le sem lehetett vakarni Udane-ről, aki azonban nem bírta az arcát, és elzavarta. Így csapódott hozzám. Most pedig átállt Nekane oldalára. Mint egy puha kis kígyó...

Ülök a kőfotelek mellett, és mindent felégető bombákról fantáziálok.

Dühöt érzek, robbanást, és tudom, hogy nem segítene, ha fákat rombolnék le, az sem, ha harkályokat ölnék... De valahogy oldanom kell a feszültséget, hát lekapom a puskámat – jéghideg –, és minden erőmet beleadva: eldobom. A folyó közepéig repül, ahol olyan vastag a jég, hogy a puska súlya sem tudja áttörni. Kitartás. Kitartás.

Este alig várom, hogy Nekane kiszúrja, elvesztettem a puskámat. A sorakozónk nem teljes, pár srác hiányzik, ez már eleve idegessé teszi, én meg örülök. Mindjárt rám néz...

Ekkor bukkannak fel a hiányzó srácok.

Pár összekötözött női hullát hoznak, szőkéket, és úgy dobják le Nekane elé, mintha krumpliszsákok lennének.

– Ezeket lőttük – jelentik.

– Felesleges volt így megkötözni őket – mondja Nekane, és annyira elégedetten néz rajtuk végig, hogy nem is hallja, amint a srácok magyarázzák, hogy nem ők kötözték meg a nőket.

Nekane ismét piát oszt.

– Hozzatok ide az összeset! – parancsolja, miközben osztogatja az üvegeket. – És ha elég nagy halom lesz belőlük, meggyújtjuk, a tűzük majd felmelegít minket!

A srácok erre isznak.

Én nem. Bebújok a hálósákomba, várom a hajnalt. Tudnom kell, mi történik a faluban, miért kötözik meg a nőket, és hordják ki a srácok elé. Egyedül és fegyvertelenül megyek ki a kőfotelekhez. Összeszedem a bátorságomat, és rálépek a jégre. Megreccsen, de elindulok.

Kitartás. Kitartás.

A túlparton mintha ismeretlen világba lépnék: más a levegő íze, sűrűsége, a fákról görbe jégcsapok lógnak, és olyan hidegek, hogy hozzájuk tapad a bőröm. Fától fáig megyek, a lábam alatt ropog a jégtakaró. Kiszúrom a falu kéményeiből felszálló lilás füstöt, arrafelé indulok.

Nem kell túl sokat mennem, hogy zajt halljak. Elbújok egy fa mögé, remélem, nem fagyok hozzá, és most először bánom, hogy eldobtam a puskámat.

Valaki a fák között nagy zsákot húz maga után. Mikor közelebb ér... Feketehaj az. Figyelmeztetni akarom, hogy eszébe se jusson most horgászni. Mikor meglát, integet és mosolyog, sőt, mikor közel érek, megölel. Hát ez... kicsit azért meglep. A saját nyelvén magyaráz, be sem áll a szája, hirtelen a maga után vonszolt csomagra mutat.

Egy összekötözött szőke nő.

Na nem, nem, nem, nem...

Ideadja nekem, csináljak vele, amit akarok, én azonban nem fogadom el. Int, hogy menjek, vigyem innen a szőkét, lőjem le. Aztán megölel, mintha hálás volna, és már szalad is vissza a faluba. Ez a nő kihordta a faluja nőtagjait a folyópartra, hogy a srácok lelőhessék? És én... Én meg akartam menteni. Azt hiszem... talán azt kívánom, bár ne tettem volna.

Hulló bombák.

Kitartás.

A szőke nő remeg, legalább annyira a hidegtől, mint a félelemtől. Kiszabadítom, mire felpattan, és letör egy nagy jégcsapot, kardként tartja maga elé. Mutatom neki, hogy tőlem nem kell félnie, és remélem, megérti. Ő is a falu felé indul, közben próbálja eldobni a jégcsapot, de a kezéhez fagyott.

Még sosem éreztem magam ennyire egyedül... És ennyire becsapottnak. Most olyan sziget vagyok, amit elmosott az ár.

Igazságot akarok tenni, azt akarom, hogy Feketehaj... A falu nincs messze, már látom is a fák között. Az épületeket jégpáncél borítja, szerintem ívesek lehetnek, mint az eszkimók kunyhói. Négyzetes ajtó van mindegyiken. Ember sehol, a földön azonban nagyon sok lábnyomot látok, követem ezeket, így jutok a főtérre.

Az összes szőke férfi itt van, mind kiabálnak, lökdösődnek, Feketehaj pedig hátrál előlük. A tömeg élén az előbb kiszabadított szőke nő: egyik kezében a kötelet rázza, amivel Feketehaj megkötözte, a másikban még mindig a jégcsapot szorongatja.

Kettőjükön kívül más nőt nem látok; szóval Feketehaj terve majdnem sikerült, majdnem megölte a falu összes nőjét. És ahogy ez eszembe jut, ismét látom magam előtt, ahogy rángatják és parancsolgatnak neki, ahogy vele cipeltetik a nehéz vasedényt... Ekkor Feketehaj kiszúr engem. Felém mutogat, mire a falu teljes megmaradt lakossága rám néz. Aztán Feketehaj mond még valamit, és mindenki futni kezd. Felém. Rohanok vissza a folyóhoz.

A férfiak kiabálnak, és amerre futunk, letörnek a jégcsapok, és hozzáfagynak a testünkhöz. A fákról jégpelyhek hullnak, a leheletem belefagy a tüdőmbe. Szerencsére a falubelieket még nálam is jobban legyengítette a tél, így némi túlpörgetett rohanás után szálnalmas csoszogásba kezdünk. Mindjárt a parton vagyok, és azt kívánom, bár bombák hullanának, bár bomb...

Puskalövést hallok, valami eltalálja az oldalamat. Elesek, csúszok a jégen, rá a folyóra, és már annyi jégcsap fagyott rám, hogy ott sem állok meg. A folyó közepén meglátom a jégbe fagyott puskámat.

– Várjál, ez nem szőke! – hallom a srácok hangját.

Még sosem örültem nekik ennyire.

Az örömöm azonnal szétfoszlik, ahogy a srácok a falusiakra lövöldöznek, akik persze gyorsan bevetik magukat a fák közé, és eltűnnek. A srácok kijönnek értem a jégre, összeszedik azt a pár lelőtt férfit, és már visznek is minket Nekane-hez.

Aki a sátor előtt ül, kigombolt ingben. Mikor meglátja a lelőtt falusiakat, ismét piát oszt, a srácok szinte táncolva mennek vissza az erdőbe. Egyedül maradok Nekane-nel.

– Na jöjjön be! – hív a sátorba, és ő már bent is van.

Nem követem. Erre kijön, és belém rúg, én pedig a fagyott földön a sátorba csúszom. Odabent éppolyan hideg van, mint kint, Nekane leül velem szemben, kocogtatja a mellkasában lévő golyókat – zenél rajtuk.

– Mondja, maga valami alternatív háborút vív? Már figyelem egy ideje, de képtelen vagyok megérteni, mi baja. Tudja, mióta ezek bennem vannak, nincsenek érzéseim. Semmiféle érzésem nincs.

Zenél pár ütemnyit a töltényein.

– Na jó... Akkor azt kérdezem, rájött már, miért kellett megütnöm magát, amint megláttam?

Nem válaszolok, mondjuk nem is tudnék, a torkom befagyott.

– Nézze, én segíteni akarok magának... Figyeljen: mikor bevonultam, a legelső nap felsorakoztatott minket a kiképzőtiszt, majd elővette a pisztolyát, és rám lőtt. Így mutatkozott be. Ezeket meg itt – kopogtatja meg a töltényeit – addig lövöldöztem magamba, amíg a szakasz legeredményesebb tagja lettem. Figyelembe véve, hogy milyen ócska fegyvereink vannak, nem tettem magamban nagy kárt. Kész csoda, hogy ezek a fiúk képesek átlőni velük a túlsó partra... Na de! Tudja, mi lett a kiképzőtisztemmel? Végül kihívtam egy barátságos boxmeccsre, és kivertem kilenc fogát. Ezek után még a parancsnokaim is felnéztek rám. Érti? Ha akar valamit, ha hatalmat akar, azt el kell vennie. Senki sem fogja odaadni. Érti ezt?

Nem mondok semmit.

– De tegyünk egy próbát!

Hátranyúl, komoly puskát vesz elő.

– Ez viszonylag pontos, és messzire visz. Bizonyítson nekem! – nyújtja felém a puskát, de már csak megszokásból sem teszem, amit parancsol. – Na jó, akkor tűnjön innen – mondja, de nem mozdulok, így egyszerűen megrúg, kicsúszom a sátorból. A puskát pár másodperc után utánam dobja.

Az esti sorakozónál bejelenti, hogy új szakaszparancsnokot nevez ki: Itxaarót. Azt állítja, Itxaaro ezt annak köszönheti, hogy remek ötlettel állt elő.

– Holnap 7:00-kor mindenki legyen a folyóparton! És tartsatok célra! Lesz mit lőni – mondja, és a medvemancsával megszorítja Itxaaro vállát.

Másnap reggel a kőfotelekhez csoszogok. A meglőtt oldalam rettentően fáj, de már nem vérzik, a seb befagyott. Nekane csodapuskáját ledobom a földre, összekucorodom, és beszélni próbálok, de hiába, a torkom valószínűleg csak a tavaszi olvadással enged ki.

De kitartok, ki kell tartanom.

Ekkor zajt hallok... rotorzajt. Felnézek, fekete helikopter közeledik. Elszáll felettünk, majd hirtelen darabjaira esik..., de nem: a pilótafülke és a két rotor megmarad, a bombák meg legyezőalakban zuhannak a túlpartra.

Szóval Itxaaro előállt egy remek ötlettel... Ami teljesen egyedi, igaz? Életemben először úgy érzem, le tudnék lőni egy embert.

A robbanásokba beleremeg a föld, a lángnyelvek a fák csúcsa felé csapnak, a következő pillanatban pedig megjön a hőhullám. És hirtelen nyár lesz: a jég olvadni kezd, a jégcsapok lezuhannak a fákról, törként állnak a földre, majd elfolynak. A robbanások utáni tűzből árad a meleg, megrepszti a folyó jégpáncélját, és szép lassan a torkomat is kiolvasztja. Lenyelek némi jeges vizet.

Nem sokkal később a téli álmodó madarak magukhoz térnek, kókadtan ugranak egyik ágról a másikra. A falusiak kikerülik a tüzeket, és összefogdossák a kába madarakat. Fejedelmi lakomára készülnek. Párat közülük, akik üldöztek, megismerek. A puska itt van mellettem, egészen közel. Oda se kellene nézmem, hogy kézbe vegyem.

Esik. Arra gondolok, ha nem bombáztunk volna, most havazna.

Tekintetemet a falusiakra szegezem.

Nem pislantok.

Kitartok.

kép | Georg Baselitz művei, flickr.com

Paulon Viktória

MEGTÖRTÉNT

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-26 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Az állást végül elfogadta, de nem azért, mert a sógora győzködte, hogy itt majd meglesz a szabadsága, nem ül a nyakán senki, csak a marhák vannak meg ő. Éppen azért ment bele, mert az autón ugyanolyan rabnak érezte magát, mint a rakománya. Egy fuvar, három nap, három ország, harminc marha, aztán négy szabad nap, amikor viszket a nyaka meg a tarkója a szorongástól, hogy ilyenkor is rab, csak a marhák nem osztoznak a sorsában.

Öregapja legkedvesebb unokája volt, mintha nem is unokája, hanem ő maga lett volna. És micsoda égi kegyelem, hogy újraszületett, így nem marad majd gazdátlan a Tanya. Amíg világ a világ, és még két nap, addig a Tanya gondozott, lüktet és terem. Itt ez a gyerek, akinek a vérében van a Tanya, majd neki is lesz utóda, aki megint csak nem más, mint ő maga, az álmok továbbálmodója, mert mégiscsak van rend ezen a világon. „Ugye, el nem adjuk soha, ugye, nincs az a pénz, amiért odaadnánk, ugye, a törökszultán kincse se

volna elég fizetség a Tanyáért?!” – rikkantotta minden este, és unokája hátát lapogatta, olyan mozdulattal, amivel napról napra, fűszálról fűszálra át is adta a Tanyát. Tavasszal halt meg az Öreg – az éledésben, nem az elmúlásban. Kapálás közben, szándékosan a munkában, és nem a pihenésben, szinte meg sem tört a mozdulat, csak a szerszámot kellett átvegye a kezéből. A Tanya mit sem vett észre, gurult tovább az élet.

egynemű szürkeség

A szürkemarha kicsit más, mondják, a tehén nem enged senkit közel a borjához. Azt is mondják, sose fázik, sosincs melege. Nem szállított még ilyen állatokat, hunyorogva figyelte az iroda ablakából, ahogy felléptetik az autóra, zavarta az egynemű szürkeség, ahogyan egyre gyúlt az állat a platón, de mintha egyetlen marha lenne, fellép, beleolvad, fellép, beleolvad. Bámulta. „Huncutkodtál az éjszaka, most meg csak bóbiskolsz, mi?!” – kérdezte rekedt hajnali hangján a telepvezető, és vigyorgott, mint amikor egyik férfi tudja a másik férfi titkát. Minek válaszolni erre? Mondja, hogy Eszternek szappanszaga volt, és lepréelt minden ajándékba kapott csokrot? Annyit jártak cukrászdába, hogy ma a villa csendülésétől is émelyeg. Eszter megmondta azon a szép, nyugodt hangján, hogy nem költözik a Tanyára, és a nap felé tartotta a karikagyűrűjét, ami egykor az ő Öreganyjáé volt, messzire nézett azon keresztül, aztán szomorú mosollyal izzadt tenyerébe ejtette.

Valamit morgott csak, nem itta ki a kávéját, egy kortyot hagyott a pohárban. Így tesz mindig, étellel, itallal, cigarettával.

A rakomány nehéz, az autó lassú, mint egy sétahajó a Dunán nyári este. A visszapillantó tükörben hamarosan felkel a Nap, előbb fénye látszik, aztán korongja, utána a forróság. Az első pillanatokot szerette, a derengést sose mulasztja, gyűjti ezeket a napkeltéket, s külön érdekes, ha a vánszorgó autóban éri. Felváltva nézte az utat meg a keleti eget, nem volt álmos, de a szokottnál merengőbb, erőltette is az éberséget, nehogy baj legyen, igazán nem hiányzik valami baj, nem fér a hétköznapjaiba. Ünnepnapja pedig úgyszincs.

pixabay.com

De ma lemaradt a napkorong belépőről, helyette egy szürke árny volt a tükörben. Döbbenet csak a tükröt nézte és leszaladt az útról, a kavicsos padka ropogása figyelmeztette, és mire megint a tükörbe pillantott, már fent volt a nap.

azt hitte, álmodik

A marha úgy ugrott le az autóról, mint aki hazaérkezett, vagy mint aki először pillantott az otthonára, de mindjárt felismerte, hiszen annyit és olyan részletesen meséltek már róla. Nem is ugrott, inkább repült, hasának bőre, farka libbent utána. Bólintott egy nagyot, aztán még egy kisebbet, azzal is csak azt mondta el, hogy rendben megérkeztem, itthon vagyok, majd eltűnt az út menti bozótban. A falu még aludt, nyári hajnal volt, még csak készülődött az ébredés, csak gyülekeztek a nehéz illatok. A marha tudta, tudnia kellett, hogy akár több órája is van a kertek alatt bóklászni. Még a kutyák sem ugatnak, két hete tart a hőség, ezekben az órákban lehet aludni. És ki vesz egyáltalán észre egy szürke foltot a szürke párában? A hegy alatti tanyák nincsenek bekerítve, kedvére járhatna át rajtuk a falu népe, forgalmas gyalogút lehetne, nyüzsgő piac, cserélhetnének terményt, pletykát – a patakpart nap mint nap újrendezett játszótér. Lehetne, de ma már csak poszter, a kedvező fekvésű kertek szép kerete, amire a látogatók elismerően bólintanak és csettintenek. Az öregasszony ébredt először az utca első házában, mert az ébredés is olyan, mint a ledőlő dominó. A néni a tyúkjai között babrált, amikor a marha felé fordította nagy fejét. És bár csak egy pillanat volt, az asszony azt hitte, álmodik, látomása van – de a néni nem álmodik, mióta eltemette a férjét és a fiait. Látomások se látogatják, a gyász és az egyedüllét olyan valóságos, hogy minden mese tisztelettel és szégyenkezve kerüli a házat. Az öregasszony kilépett tyúkudvari papucsából, cipőbe bújít, hogy szóljon a Teheneséknek, és a váratlan hajnali látogatással viszi a harminc tojást is, csak ne felejtse tartókat visszahozni. Tehenesék is csak egy pillanatra kételkedtek a néni szavában, hogy marha legelész a patakparton, „de nem olyan ám, mint a magukéi, ez szürke”, ám az édes pillanat, hogy tréfálnak velük, elmúlt – micsoda huncut hajnal, hiszen huszonöt éve kelnek fél ötkor. A Tehenesember a Tehenesgyerekekkel elindul a patakhoz, és aki igazi férfi, az beáll hozzájuk, és olyan izgatottak, mintha kézitusás ütközetbe vagy lánykérőbe mennének.

„A marhát a kutyám vette észre, a kutya döbbenet bambulását én vettem észre, és a gyengénlátók orrfelhúzó grimaszával keresgéltem, hol a jelenés, ami megbabonázta. Azt láttam már, hogy állat, hogy baktat, de körvonala elmosódott. Ezért lehet, hogy egy áldott pillanatra azt hittem, számár, ajándék-számár, egyenesen az égből, csak a kaput kell kitárni, besétál rajta, elkiáltja magát, csengőt kap a nyakába, és velünk marad örökre, ötven évet is megél egy számár.”

A férfiak nem mertek közel menni az állathoz, táncoltak, közelebb léptek, elléptek, forogtak, röhögtek, biztatták egymást és magukat. Egyikük megragadta az állat farkát, „ekkora farkat fogtál-e már?!”, „el ne engedd!”, „szép nagy állat, de csak megvan!”. Traktor mögé kötötték, szófogadóan ügetett a gép után, nézte az egész utca. A férfiak egymás vállára csaptak. Istállóba kötötték, nyugodtan szénázott, „majdcsak keresi valaki”, „aztán, ha marad, az se baj, szép állat”.

Mikor elhagyta a falut, mint ki álomból ébredt, úgy motyogta maga elé: „ha egyszer egy marhám tényleg leszáll, én is otthagynom a Tanyát” – és ezen a képtelenségen elmosolyodott.

Amikor két nap múlva 29 marhát számoltak a vágóhídon, felhívta Esztert.

felső kép | Wikimedia Commons

Bene Zoltán

ÉGI KŐ

[BECSAPÓDÁS]

2017-03-28 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Miután a pánikon túljutottunk, az egykori igazgatóhelyettes úgy határozott, nekem kell elvinni a kislányt a fővárosba, a követségre. Nem értettem, miért engem választott, minden szempontból észszerűbb lett volna, ha valamelyik kolléganőre bízta a feladatot. Próbáltam vitatni, de a többiek leintettek. Megmagyarázták, hogy nem üldögélhetek az odúmban és ábrándozhatok naphosszat. Vonogattam a vállam, de nem ellenkeztem. Bár nem szívesen mozdultam ki megszokott környezetemből, és kivált nem éreztem nagy kedvet egy bakfis pátyolgatásához, hamar beletörődtem, hogy én utazom. Az irodán dolgozó, szigorú tekintetű nők kiállították az úti okmányokat, aláírást velem a felelősségi nyilatkozatot, átnyújtották a retúrjegyeket és adtak némi zsebpénzt. A másnap reggeli vonattal indultunk, a kalauz a számunkra foglalt kupéba kísért. Közel ezer kilométer állt előttünk, keresztül egy hideg és ismeretlen országon. A rám bízott kamasz egykedvűen bámulta a fülke ablakán tükröződő önmagát. Odakinn minden sötétbe burkolózott. Ritmusosan csattogtak alattunk a kerekek. Nem szóltunk egymáshoz. Lopva figyeltem.

Észre kellett vennem, hogy már nem gyerek. Hátradőltem az ülésben, átadtam magam a szerelvény ringatásának. Különös érzéssel töltött el, hogy legfeljebb hét évvel lehetek idősebb nála. Nevezhetném a diákomnak is, csak hogy soha nem tanítottam. Itt ismertem meg, a táborban. A szemem sarkából végigmértem újra és újra. Kénytelen-kelletlen konstatáltam, hogy kimondottan csinos. Akár egy igazi nő. A szorongás úgy ömlött szét bennem, mintha a vénámba fecskendezték volna.

– Alszik? – kérdezte a lány.

– Nem.

– Ehetnék majd valamit.

– Láttam fölszállni egy fickót, kis, kerekeken guruló büfét tolt maga előtt. Ha ideér, eszünk.

– Kávét is ihatok?

– Ihatsz.

Bámulta tovább az ablakon kirajzolódó portréját. Lassan kivilágosodott, az üveg áttetszővé vált, s bár továbbra is őrizte a vonásait, tükörkép-arcára kirajzolódott a táj. Bájos lányarcon kies tájkép. Alacsony, görcsökbe dermedt fák suhantak tova a dimbes-dombos, hó borította vidéken.

– Kicsi koromban, otthon, a testvéremmel mindig számoltuk az állatokat a vonatból. Gyakran utaztunk. A nagyszülőkhöz.

– Én is sokat utaztam.

– Látszik magán – nem fordult felém, miközben beszélt. – Gyakorlott.

Erre inkább nem reagáltam. Képtelen voltam eldönteni, gúnyos vagy tárgyilagos kijelentés volt.

– Nagyon hideg lehet odakinn – jegyezte meg.

– Ebben az országban télen nagyon hideg van – morogtam, csak hogy ne maradjak csöndben.

– Visszont nincs háború. – Kimondta a szót, amit régóta kerültünk. Amikor megérkeztünk ebbe az északi államba, úton-útfélen a harcokat emlegettük. Később egyre ritkábban vettük a szánkra, végül teljesen elhagytuk. Mire föladtuk a reményt, fölhagytunk a háború kifejezés használatával is, szinte kikopott a nyelvünkéből.

– Maga szerint hazamehetünk valaha is?

Olyan természetes hangon tette föl a kérdést, hogy belém szorult a lélegzet. Talán a kezem is megremeg, ha a legjobb pillanatban ki nem nyílik a fülke ajtaja és azon a megszokhatatlan viking torokhangon nem kínálnak reggelit meg kávét.

– Mit kérsz?

– Tojásos szendvicset, ha van. És feketét.

Két tojásos szendvicset és két híg, kávénak gúnyolt löttyöt vásároltam. Beleharaptunk az ételbe. Ízletes volt.

– Maga szerint hazamehetünk valaha is? – ismételte útitársam, teli szájjal, mégis érthetően.

Lenyeltem a falatot, belekortyoltam a gőzölgő italba.

– Még egy háború se tartott örökké – bölcsködtem reszelős hangon.

– Száz évig igen.

Igaza volt. Ha nem is szó szerint, mégis igaza.

– Az régen történt.

Bólintott. Mintha rám hagyta volna. Okos enged, számár szenved. Miközben én lennék az idősebb. Úgy hét esztendővel. Tehát az okosabbnak is nekem kéne lennem. Különb is, én vagyok a tanár, ő a tanuló. Mindenesetre valamikor én voltam és ő volt. Megettem a maradék szendvicset, mogorván kortyolgattam a kávé. A lány is végzett az evéssel, újra a kinti világot szemlélte. Nyaka kecsesen ívelt a vállától a tarkójáig, összefont, dús, sötétbarna haja olyan vastag lehetett, mint az alkarom.

– Szerintem sokára – bökte ki egy idő múlva. – Sokára mehetünk csak haza. Ha egyáltalán...

– Ezt nem tudhatjuk – ellenkeztem. – Senki meg nem jósolhatja.

Nem vitatkozott, noha biztosra vettem, hogy nem győztem meg.

– Hogyan történt? – kérdeztem most én.

Felém fordult, megigazította a haját, azaz a bal válláról átdobta a jobb vállára a varkocsát.

– Nem tudom, egyszerűen kicsúszhatott a zsebemből.

– Nem a nyakadban hordtad?

Rázta a fejét.

– Az olyan dögcédulás...

Ebben is igaza volt. Éreztem az ingem alatt, a bőrömön a plasztik lapocska érintését. Tulajdonképpen egyetlen pillanatra sem tudtam megfedkezni róla. Mint valami tompa, kellemetlen, sajgó fogfájás, nem tágított. Rajta a fényképem, a nevem, az ujjlenyomatom, információ a vércsoportomról, a DNS-emről.

– Nem írták elő, hol hordjuk.

– Jó fejek – csúszott ki a számon.

A lány elmosolyodott. Ragyogó, hófehér mosollyal.

– Maga se rossz fej – kedveskedett. – Abban a suliban tanított, ahová jártam. Emlékszem magára.

Zavarba jöttem, nem tudtam, mit tegyek, mit mondjak, miként reagáljak. Talán észrevette, milyen kínos ez nekem, és ki akart segíteni, talán nem.

– Pontosan mi történik majd?

– A követségen ellenőriznek, kikérdeznek, kifürkészik a titkaid, végül kiállítanak neked egy új kártyát, ott alszunk, és holnap reggel jövünk vissza – hadartam. Mintha nem lettünk volna tisztában az utunk céljával.

– Hogyan létezhet követség, amikor talán már országunk sincs?

– Jó kérdéseket teszel föl – nevettem kényszeredetten. – Az emigráns kormányt nevezzük követségnek. Te is tudod. És én sem értem, miért.

Újra elmosolyodott, aztán ismét a külvilág felé fordult. A táj alig változott. Ugyanazok a dombok, ugyanazok az alacsony fák, ugyanaz a végtelen hómező. És ugyanaz a kattogás a lábunk alatt.

– Hamarosan át kell szállnunk – szóltam kisvártatva. – Készülődhetünk, pár perc csupán. Aztán lesz csaknem egy óránk a csatlakozásig.

– Körülnézhetünk az állomás környékén?

– Nem tudom. Talán.

Öltözködni kezdtünk. Nem segítettem föl a kabátját, azzal elismertem volna, hogy valódi nő, már nem gyerek. Kibotorkáltunk a folyosóra. A szerelvény begördült egy rendezőpályaudvarra. Időközben csaknem teljesen kivilágosodott. Az órák fél tízet mutatott.

– Nem ebben a városban történt a becsapódás? – kérdezte útitársam, mikor elsuhant mellettünk az állomás nevét hirdető tábla.

– Jó megfigyelő vagy.

– Nem olyan régen olvastam róla.

– Tízéves lehettem akkor – meséltem. – Otthon is minden újság az eseményről cikkezett, minden tévécsatorna azzal foglalkozott napokig. Három belvárosi házra zuhant a meteorit fényes nappal, mégse halt meg senki, mert nem voltak otthon. A három ház viszont eltűnt. Néhány tudós úgy vélte, a hő miatt szublimálódtak, de a legtöbben csak széttárták a karjukat.

– Azóta sincs magyarázat – bólogatott nagy komolyan.

Csikorogva fékezett a vonat, nagyot rántott rajtunk, mielőtt megállt. Lekászálódunk. Arra számítottunk, a peron süt majd a fagytól. Semmi ilyesmit nem tapasztaltunk.

– Fűtik a járdát – morogtam magam elé. – Eszméletlen...

Az állomásépületben megkerestük a rendőrőrsöt, bemutattam az utazási engedélyünket az ügyeletes tisztnek. Megtudakoltam, elhagyhatjuk-e az állomás épületét a csatlakozás érkezéséig. Nem emelt kifogást.

– Elég gyatrán beszél angolul – állapította meg a lány, miközben lefelé igyekeztünk egy díszes, kacskaringós lépcsőn. A megjegyzést elengedtem a fülem mellett. A lépcső kupolás terembe vezetett, ahol tucatnyi bőrdöcs, hátizsákos ember lézengett. Átvágtunk közöttük, kiléptünk a vasútállomás előtti csinos terecskére. A hideg szinte pofon vágott. Másodpercekig topogtunk egymás mellett tanácstalanul, körbe-körbe tekintgettünk.

- Hátha találunk valami emlékművet a becsapódásról – morfondíroztam félhangosan.

- Múzeumot – igazított ki. – *Az égi kő múzeuma*, vagy valami hasonló néven nyitottak egyet néhány éve. Ott őrzik a követ. Már ami megmaradt belőle. olvastam...

Elismerően pillantottam rá. A zavarom nőttön nőtt. Nem elég, hogy módfelett csinos, tetejébe határozottan értelmes is. Hogy ne mondjam, izgalmas.

A terecske közepén információs tábla állt. Megkerestük rajta a múzeumot: alig ötvenméternyire lehettünk a bejáratától. Először balra, majd a második sarkon jobbra kellett fordulnunk, hogy oda lyukadjunk ki. Mire eljutottunk a célunkig, mind a ketten csontig átfagyunk. Mínusz huszonöt fok lehetett. A múzeum vasalt kapuja magától kitárult, ahogy a közelébe értünk. Zárt belső udvarba jutottunk. Széles mosolyú albínó fogadott bennünket. Nem értettük a csikorgó-hörgő viking hömpölygést, amit üdvözlés gyanánt ránk zúdított, csak bután vigyorogtunk. Mutattam neki a passzusunkat, ő gondosan áttanulmányozta, s miután a végére ért, még szélesebbre húzta a száját, miközben beljebb tessékelt bennünket. Félhomályos, ablaktalan helyiségbe jutottunk. A mennyezetből és a falakból foszforeszkáló fény szivárgott. Az albínó becsukta mögöttünk az ajtót. Egyedül maradtunk a szobában. A közepét hatalmas márványasztal foglalta el, az asztalon alaktalan kődarab hevert. Az asztalt és a gigantikus kavicsot derékmagasságban fémkorlát vette körül. A kő kékes fénnel derengett. Nem kívülről világították meg, a szikla mélyéről szűrődtek elő a kékes sugarak.

– Hát ez az a híres meteorit – suttoztam áhítattal.

A lány néma maradt. Odalépett a korláthoz, hogy minél közelebből megvizsgálhassa az égből hullott testet; én hol a sziklából szivárgó sugarakat követtem a tekintetemmel, hol őt figyeltem. Hosszú percekig álltunk így, szótlánul, moccanatlan. Legalábbis mikor kifelé indultunk, úgy hittük, percekét töltöttünk a meteorittal.

A fedett udvarban senkit nem találtunk. Ahogy a kapu felé mozdultunk, szárnyai ezúttal is maguktól kinyíltak. A kapun kívül, a városban egycsapásra elmúlt a hideg. Fölengedett a fagy, a nap bágyadtan, sápadtan, mégis kellemesen cirógatva sütött. Legalább tíz fok lehetett, fagypont fölött.

– Hogy lehet...? – néztünk egymásra riadtan.

Jobbra, aztán a második sarkon balra fordultunk, mégsem tárult föl előttünk az aprócska tér, ahonnan indultunk, szaladtunk hát tovább, ám egyre csak újabb utcák és egyre újabb utcasarkok vártak, sehol sem öblösödött térré a város, sehol sem találtuk az vasútállomást. Utca, házfal, sarok, utca, sarok, házfal, falház, rasok, actu, fázhal, acut, koras, sarok, házfal, utca – és egyszerre, váratlanul ott álltunk a vasútállomás előtt. Berohantunk a váróterembe.

Egyenesen a vasúti rendőrség karjaiba. Remegő kézzel húztam elő a belső zsebemből és mutattam úti okmányainkat. Az egyenruhások csóválták busa fejüket, miközben áttanulmányozták a pecsétetes papirosokat. Angolul gagyogtam, próbáltam megtudni, mi a baj, de a két rendőr válaszra sem méltatott. Közrefogtak bennünket és bekísértek az állomás rendőrsére. Nem durván, mégis határozottan lenyomtak mind a kettőnket egy-egy székre.

– Ezek a papírok két hónapja és három napja lejártak – foglalt helyet velünk szemben egy nagydarab, melírozott hajú nő. Tiszta, szép angolsággal beszélt, még én is könnyedén megértettem. – Azóta keressük magukat. Nem utaztak tovább, nem érkeztek meg a fővárosba, a követségük, ahogyan önök nevezik, nem tud magukról. Föltételeztük, a törvényes út helyett az illegalitást választották.

Rémülten meredtünk egymásra. A drabális nő intett a rendőröknek, azok fölcibáltak a székből mind a kettőnket és elvezettek, engem balra, társamat jobbra.

Most egy cellában ülök, a piccsen. A sarokban vécécsésze, a szemközti falon lehajtható asztalka, mellette vasszék, a plafonba épített világítás hangyányit erősíti az egyetlen ablakon beszűrődő soványka napfényt, a fejem fölött üres falipolc. Számtalanszor tettem már vallomást. Olyankor földalatti folyosókon át vezettek az ügyészségre. Mindig úgy mondtam el mindent, ahogyan történt. Szórol szóra úgy, ahogyan emlékszem arra a napra. Az emlékezetemmel azonban baj lehet, mert kiskorú megrontásával vádolnak. Útitársam ugyanis (ezt állítják) várandós. Engem okolnak. Vele magával, mióta elválasztottak bennünket, nem találkoztam. Annak pedig már vagy három hete. Bár több is, kevesebb is lehet, az időérzésem végleg megbolondult. Nem tudok elszámolni két hónappal. Két hónappal adósa vagyok a világnak – két hónappal adósom a világ.

kép | Pierre Soulages festményei, tate.org.uk

Szvetelszky Zsuzsanna

AZ ÚJ NORMÁLIS

[VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ]

2017-03-01 | ESSZÉ, VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ

Az újragondolások korát is éljük, és talán nem a filozófia legösszetettebb fogalmai vannak soron, hanem a mindennapok alkotóelemei: érzelmeink, viszonyulásaink, válaszaink.

Néhány éve terjedőben van egy nyelvi fordulat, melynek sémája így hangozhat: a régi az új mai (vagy, ahogy a slágerből ismerhettük annak idején: „ma lesz a holnap tegnapja”). A séma szerint terjed az állítás, hogy „az ötven az új harminc”, vagy „a nő az új férfi”, és számomra a legfigyelemreméltóbb: „a narcisztikus az új normális”. Az állítás mögött általánosan hangoztatott megfigyelés rejlik, hogy napjainkban megváltozott a narcizmus fogalma, s maga a jelenség is vészes sebességgel terjed.

bele is hal

Holott lehet, csak a kortársként értelmezett narcizmust generáló eszközök terjedtek el: a technológia megsokszorozza az önimádat vagy a hiúság percepcióját. (Közben eltűntek a határvonalak, ahonnan jelzés vagy akár megállj-parancs érkezhetsen önhittségről, pojjacaságról.) Ami köznyelvi szóvá válik, abból hamar kikopik az eredetileg szigorú tudományos definíció fegyelme, a fogalom körvonalai, határai felduzzadnak, és szinte

bármilyen belefér. Nincs motivációm! – sopánkodik ma, aki pár évtizede talán azt mondta: unatkozik, vagy azt mondták róla, hogy jó dolgában nem tud mit kezdeni magával. A túlzó önszeretetet Freud fogalmazta meg narcizmusként, a görög mítosz nyomán, ahol a tükörképébe beleszerelmesedő ifjú ráadásul az érte rajongó Ekhó szavait is hallja, így joggal hiszi, hogy a vízben látott szépség viszonzza érzelmeit – nagy tévedés, bele is hal.

Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás a bűnök eredetként és királynőjeként határozzák meg a kevélységet: a többi bűn is ebből ered – ennek más és más formája. Aki a *hübrisz* vétkébe esik, az majd az *até* végzetének martaléka lesz: vagyis tisztánlátás híján elvakultság – mely egyben az igazság megtagadása is – uralkodik el rajta.

Ljupco Smokovski, shutterstock.com

Laura Bazzicalupo írja *Kevélység* című könyvében, hogy Nagy Szent Gergely és Cassianus „találták ki a bűnök egyik felosztásának formáját, a hét főbűnt, mely az emberi viselkedés felismerésének és irányításának a módja, de annak is, hogy felügyelni, terelni és büntetni lehessen az emberek érzelmeit, vágyait, gondolatait. Az önuralomra irányuló lelki gyakorlatok előfeltétele ez... Két bámulatos pszichológus a pszichológia megszületése előtt, már ha a pszichológia az a humán tudomány, mely a személyiséget és az érzelmeiket kezeli oly módon, hogy az a társadalomban a helyeset, a megfelelőt és a valódit szolgálhassa.” Bazzicalupo szerint később, az új polgári társadalomban a *self love* már megszelídül, mintegy önfenntartási reflexzé alakul. Hume is a kevélységet tartja a bűnök bűnének, a legsúlyosabb főbűnt, mely önmagában képes kárhozatra rendelni az embert, Mandeville viszont már a *self-liking*-ot, önmagunk kedvelését összeköti más megbecsülésének erős szükségével. A polgári modernségben közelebb kerül a kevélységhez az irigység – a leginkább társas, kapcsolatban értelmezett főbűn –, melyet sokan tehetetlenséggel, haraggal és gyűlölködéssel kiegészített gögnék értelmeznek.

a modern gög

Bazzicalupo Robespierre-ben látja a modern gög megtestesítőjét, mert kegyetlenségig határozott akaratát a nép, a nemzet, az emberiség fogalmainak képviselőjét hirdetve vitte keresztül. A modellt kiterjeszteni nácikra, fasisztákra,

- bolsevikokra könnyelmű leegyszerűsítés, de a gőg útját kísérve előbb-utóbb meg kell érkeznünk napjainkba.

Bánki György pszichiáternek tavaly jelent meg a témát igen részletesen taglaló műve, kedvesen ironizáló címmel: *A legnagyobb könyv a narcizmusról*. A szerző Otto Kernberg tagadhatatlanul jelentős, ám évtizedekkel ezelőtt megjelent alapműve után huszonegyedik századi szemmel tekint a kérdésre, bemutatva a modern ember – és a család – életéből, lélektani helyzetéből adódó elemeket. Szükség is van erre, hiszen új társadalmi, csoportos vagy egyéni jelenségek alakulnak ki. Néha egészen másfélék, mint amilyenhez hasonlítani szeretnénk. Fogalomtár és nevezéktan birtokában elnevezzük, címkézzük az új folyamatokat: a fogalombővülés a határok változásának jelzéséhez szükséges. Bánki így ír: „Noha... a narcisztikus minták látszólag szaporodóban vannak a mai nyugati kultúrában, elhibázott dolog a mai ember pszichológiáját, mentalitását visszavetíteni más idők emberekére. Freud korát alapul véve ez a viselkedés, főleg a szexuális magatartás, igen erősen szabályozott volt. Az elfojtott vágyak és a belőlük fakadó impulzusok komoly belső konfliktusokat eredményeztek, amikre a személyiség sokszor nem volt képes megfelelő választ adni, megoldást találni, és a probléma például hisztériás tünetekben: vonaglásban, ájulásban, idegrendszerileg nem megalapozott bénulásokban stb. sült ki. Úgy tűnt, ha az embereket felszabadítjuk a lelkiismeret túlzott hatalmától, indokolatlannak tűnő szigorúságától, ha az ösztönök útja a tudatosság felé nem lesz ilyen körülményes, az emberiség problémái csökkenhetnek. Egy erősebb személyiség, egy 'én', aki igazán úr a háznál, akinek kevesebb a tudattalanba süllyedő konfliktusa, a józanság és némi lazaság együttese: ez lesz az ideális állapot. Az idő egyelőre csak részben igazolta ezt a feltevést...”

Lighthunter, shutterstock.com

A jogos büszkeség önmagunk igazságos értékelése is lehet, míg a túlzásba vitt büszkeséghez általában mások lebecsülése is társul. Ősi ambivalencia ez. S nehéz feladat, lélektanilag, kulturálisan és egzisztenciálisan is. Az önszeretet mértékét az önismeret szabályozza, melynek eredménye az önnön határok ismerete, s így nem fenyeget a veszély, hogy a határ túllépésével az önszeretet mértéke is (ön- és köz)veszélyesen megnő. Egyre több ugyan a statisztika, hogy a posztok, ismerősök, kommentek száma

pozitívan korrelál a narcizmussal, ám ezen a téren roppant óvatosnak kell lennünk. A narcizmus komplex jelenség, a közösségi média pedig nagyon új, friss – és több milliárd ember használja, ami azt jelenti, hogy sok minden alátámasztására meríthetünk belőle impozánsnak tűnő számsorokat.

Tiltotta volna Nagy Szent Gergely és Cassianus – például – a mára tananyaggá érett *Personal Brandinget*, az én-márka fejlesztésének professzionalizálódását, az önreklámozást? Nem tudjuk, hiszen régi korok gondolataihoz nincs megbízható kódunk – éppen ezért mindenkori feladatunk a régi eszmék újbóli végiggondolása és az érvek felsorakoztatása.

Irodalom

Laura Bazzicalupo: *Kevélység*. Typotex, 2011.

Bánki György: *A legnagyobb könyv a narcizmusról*. Ab Ovo, 2016.

felső kép | Lighthunter, shutterstock.com

Ágoston Tamás

BÉKE

2017-03-08 | VERS

bánom hogy nőnek születtem
mondta anyám mikor apám
a falhoz nyomta az előszobában
mint egy csikket amit
nem lehet tovább szívni

láttam a kulcslukon át
hogy apám nevet anyám sír
és apám kezét is láttam
anyám torkán meg anyám
szemét ahogy csillogott

szép volt mint egy hullám
alatt forgolódó kő
aminek perc nyugta sincs
és nem is kíván már magának
békét

kép | PhotoMediaGroup, shutterstock.com

Ágoston Tamás

MINTHA VIHAR LENNE

2017-03-24 | VERS

Azt mondja, olyan vagyok,
mint az apja, aki egy pipogya fráter,
egész nap ül a számítógép előtt,
és sakkozik,

azt mondja, a nővéréhez is hasonlítok,
aki folyton a körmét rágja,
és hülye könyveket olvas,
amelyek mindig a halálról szólnak,

azt mondja, kiköpött olyan vagyok,
mint az anyja, aki egy robot,
a Holdra is el lehetne küldeni
egy marék kavicsért,

azt mondja, ha rám gondol,
elfeketedett, szuvas fogat lát,
amelyet ki kell tépni a helyéről,

akkor is, ha fájdalommal jár
a gyógyító rántás,

azt mondja, eljött a pillanat,
igen, eljött, de előbb
még öleljem meg egyszer,
erősen, mintha vihar lenne,
s recsegő fatörzsbe kapaszkodnék.

kép | Adrian Kingsley-Hughes, flickr.com

Telléry Márton

SŐT

2017-03-07 |

Nem tudom, a kedves olvasó hogy van vele, én rengeteget tévézek. Nem a börtönben szoktam rá – bár állandóan ment este a zárkában –, előtte is szinte folyton szólt otthon. A humoros műsorok a kedvenceim, főként a *stand-up comedy*. Mulatságos, amikor egy fellépő hihetetlennek tűnő, de állítása szerint valóban megtörtént esetről beszél, nem győzi hangsúlyozni, hogy ez igaz történet. Miért? Hiszen senki nem várja el a komikustól, hogy igazat mondjon. Értékesebb a történet, ha nem kitalált? Múltkor például magyar felirattal néztem egy amerikai humorista estjét. Elmesélte, hogy feleségével vettek egy kölyökkutyát. *True story* – igaz történet – vezette be mondandóját, és *true story*, ismételte az első mondat után is. Nem tudok angolul, de ezt egy perc alatt megtanultam. Amikor a kutya meztelenül látta az asszonyt – *true story* –, iszonyúan megrémült, és nyüszítve rohant ki a szobából. A most következő történet – egyáltalán nem humoros és talán nem is hihetetlen – szintén igaz. De nem fogom ismételtetni, hogy *true story*. Kölyökkutya és meztelenség sem szerepel benne – bár a meztelenség nem kizárt.

feszült üresség

Az igaz történet is hatalmas szabadságot hagy a mesélőnek. Megválaszthatja például a kiindulási pontot. Én azzal kezdem, hogy egy napos júniusi délután huszonéves férfi sétált egy négyemeletes házhoz Zuglóban, a Nagy Lajos király útján. Bár születésétől Budapesten élt, soha nem járt még a környéken. Jellemző – gondolta. – Az ember egy csomó pénzt költ, hogy eljusson Párizsba vagy Rómába, de ritkán jut eszébe, hogy csak úgy átruccanjon a szomszéd kerületbe. Aznap kapta meg esztétika szakos diplomáját, és ahogy előre sejtette, boldog elégedettség helyett feszült ürességet érzett, amit kószálással igyekezett enyhíteni. A nemrég elvonult nyári zápor után maradt pocsolyákat kerülgetve épp arra a megnyugtató következtetésre jutott, hogy a végtelen időhöz képest, amit halálunk után az öröklétben töltünk, pár elfecsérelt év vagy akár évtized, igazán semmi, amikor hangos veszekedés ütötte meg a fülét. Megtorpant és körbenézett: egy harmadik emeleti, nyitott ablakból jöttek a női- és férfihangok. Néhány másodperc múlva egy férfi hajolt ki az ablakon.

– Tetszik a műsor faszkalap? – üvöltöttem le. – Na, húzzál el a gecibe, de nagyon gyorsan, mer’ lemegyek és szétbaszom a fejed!

A földet nézve tétovázott egy darabig, aztán lassan, mintha véletlenül tenné, elindult.

– Úgy van, menjél, haladjál tempósan, takarodjál! – szoltam még utána, majd nagy levegőt véve visszafordultam a szobába.

– Egyébként is, miért képzeld, hogy érdekel, amit mondasz? – süvítette élettársam a konyhaajtóból. – Vagy, hogy mit gondolsz, vagy bármi? Ki vagy te? Mit képzelsz be magadról, ember? Egy nagy nulla vagy, egy zéró, baszd meg! Nem vagy tényező, érted? Mi vagy te, mit értél el? Egy negyvenéves senki vagy baszki, a tegnapi szarom többet ér nálad!

Elkapott az ideg, ő a konyhába hátrált.

– Hallod, te így nem beszélsz velem! – lendületből hatalmas pofont kevertem le neki. Az egyik ujjam súrolta a fogát – a mai napig libabőrös leszek, ha felidézem a nyálás-karcos érzést. A konyhaszekrénynek zuhant, egy üveg bor a csempére esett és eltört, csörömpöltek az edények. Nem vártam meg, míg felkel, kitrappoltam a nappaliba. A tévében amerikai vígjátéksorozat ment lenémítva, jakuzziban feszingő férfiakkal, és élettársam friss szerzeménye, a Dönci nevű tacsóköltyök a kanapé alatt szűkölt rémülten. Ja, igen: azt ígértem, nem lesz kölyökkutya a történetben. De miért hisz az olvasó egy börtöntölteléknek? A viccet félretéve: valóban megfeledkeztem róla, azért mondtam. Most viszont, ha nem baj, már nem törölöm szegény Döncit, talán nincs sok jelentősége.

Ismét a nyitott ablakhoz léptem – ez mindig megnyugtat –, és megláttam ugyanazt a csávót, ahogy a házhoz még közelebb, karba tett kézzel néz fel, egyenesen rám!

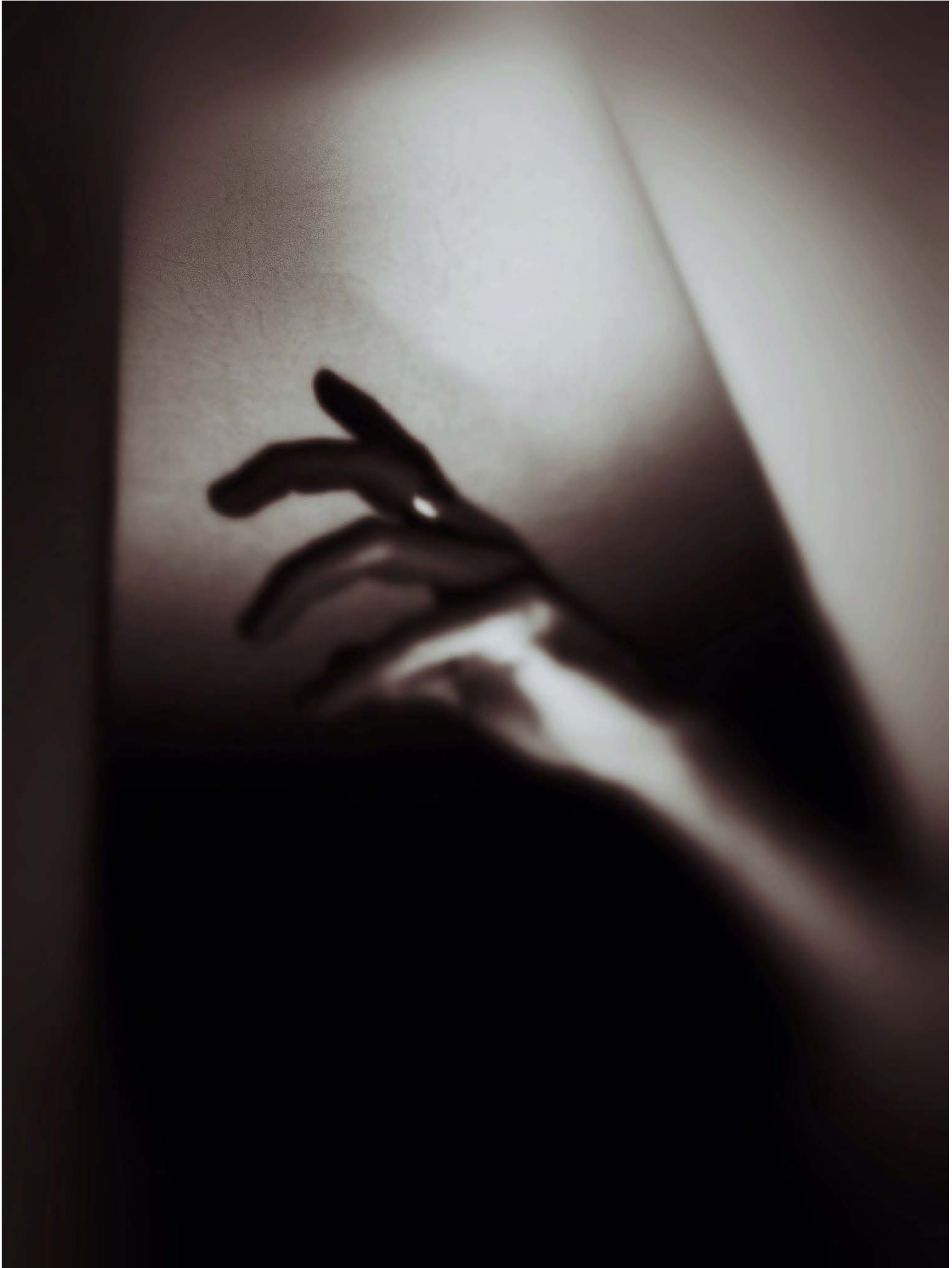
– Váltottál jegyet faszszopó? Megmondtam, hogy takarodsz, mert *kurvára* lemegyek, és *kurvára* szétbaszlak!

málészájú értelmiségi típus

Intett, menjek csak nyugodtan. Kirohantam a lakásból – közben beleléptem Dönci kanapé alól csorgó vizeletébe, és hallottam, hogy élettársam fájdalmasan nyöszörög a konyhában –, le a földszintre, majd valamivel lassabb tempóra

váltva megkerültem a háztömböt. Hamarosan a csávó előtt álltam – így közletről jóval nagyobb darabnak tűnt, mint föntről. Nem mondom, hogy megijedtem, bunyóztam már nálam nagyobbakkal, egyébként meg innen még tisztábban látszott, hogy tényleg az a suta, málészájú értelmiségi típus, amilyennek gondoltam. Az ilyenek annyira irtóznak az erőszaktól, hogy elég kicsit rájuk ijeszteni, máris remegő szájjal somfordálnak el. A hozzám hasonlók pedig ösztönösen érzik, kivel mennyire lehet erőszakoskodni. Általában.

– Mi a kis faszomat bámulsz, buzi gyerek? Erre élvezel, hogy másokat hallgatsz? Na, elhúzol haza baszni a kurva anyádat – indultam felé nagy rössel, de készen rá, hogy pár méterre megálljak, és onnan folytassam az alázást. Biztos voltam benne, hogy soha nem volt része komoly verekedésben – később ezt meg is erősítette. Utoljára az általános iskolában keveredett valami csetepatéba, és nagyon megviselte az eset, hosszú ideig rágódott rajta. Abban is biztos voltam persze, hogy nem fog támadni – ebben tévedtem. Kócos, göndör haj, vastag szemüveg, borosta, kinyúlt póló, bermudanadrág, fos színű szandál váratlanul, meglepő gyorsasággal lendült előre a közel két méteres, százkilós testen, ledöntött a lábamról, és csépett, taposott, ököllel, könyökkel, térdel... Egy idő után szerencsére észhez tért és abbahagyta, különben hamarosan megöl. Hívta a mentőket és bevárta a rendőrséget – az élettársam különben már kihívta mindkettőt. Bár tenyérrel ütöttem meg, olyan erővel vágódott a szekrénynek, hogy eltört az állkapcsa, és az ajtó éles sarka felszántotta a húst az arcán. Ezért talán már önmagában lecsuktak volna, de mivel előző évről volt egy felfüggesztetem garázdaságért, nem lehetett kérdés. Először – persze őrizet alatt – valamelyest felépültem a kórházban. Egyik szememre, melyet műteni is kellett, a mai napig csak foltokban látok, összezúzott bal kézfejem ügyetlenül mozgatom.

Tilos bűncselekmény áldozatát az elkövetővel egy zárkában vagy akár egy körletben fogva tartani. Valamilyen figyelmetlenség folytán velünk mégis megtörtént. Bár rabruhában, simára borotváltva, rövid, rendezett hajjal lényegesen másképp festett, mint amikor utoljára láttam, azonnal kiszúrtam, ahogy jó másfél fejjel magasodott a sorban neandervölgyi társai fölé. Nem tettem panaszt – elvileg ugyan joga van az elítéltnak, a valóságban a legkevésbé sem ajánlott az ilyesmi. Egy zárkatársam például arra vetemedett, hogy levelet írt a börtönparancsnoknak, és az erre a célra kihelyezett ládába dobta. Nemsokára üvöltve rohant be az egyik fegyőr a levéllel, hogy ilyet meg ne próbáljon senki még egyszer. Egyébként sem

származott kellemetlenségem a helyzetből. Barátságosan, kedves ismerősként üdvözölt, és nem győzött elnézést kérni, amiért kis híján kitaposta belőlem a lelket. Ha máskor szólok be, valószínűleg elsétál, nem fordul vissza, de az a délután valahogy... „varázslatos volt” – nevetett, és nevettem én is. Innen nem túl érdekes a sztori – a lényeg, hogy nagyon összebarátkoztunk, sőt, máig a legjobb barátok vagyunk. Tulajdonképpen már csak egy frappáns befejezést kéne találnom. Vonjak le mondjuk tanulságot? Például: „Mindebből kitűnik, hogy különböző háttérű és neveltetésű, de az erőszakra hajlamos férfiak összezárva életre szóló barátságot köthetnek, még akkor is, ha egyikük maradandó sérüléseket okozott a másiknak.” Nem hangzik túl jól... Vagy hagyjam abba mintegy véletlenszerűen, ahogy az mostanában divat? A barátom által kölcsönadott novelláskötetekben és folyóiratokban ugyanis feltűnt, hogy rengeteg írásnak váratlanul, gyakran a cselekmény kellős közepén szakad vége. Sokszor lapoztam volna tovább, várva a lezárást vagy végkifejletet, de hiába. Elmagyarázta, hogy ez természetes, hiszen az irodalom az életre reflektál, amelynek végén szintén nem vár tanulság vagy megnyugtató befejezés. Élünk, élünk, aztán puff, egyszer csak meghalunk. És mit tanul belőle bárki? Elmosolyodtam, mert majdnem szóról szóra ugyanezt az okoskodást hallottam nemrég egy délutáni tévés krimisorozat filozofikus nyomozójától. Persze attól még lehet benne valami. Sőt.

kép | roujo, flickr.com

Virágh Szabolcs

ÉN ÍGY

2017-03-09 | VERS

A földhivatali papírok szerint 96 négyzetméter,
de én mindig száznak mondom,
az kerekebb, és jobban osztható öttel
(plusz egy kutyával).

De a cselédszoba nem ismeri a matematikát,
ott csak a mindennapok rutinja:
elektromos kenyérvágó innen,
horkolás a szomszédból,
rácsos ablakon át egy darab gang –
ennyivel számolhatok.

Négy lépés a vécé, öt a fürdő,
mindegyik természetes,
mint kötél-táncosé szakadék felett,
higgadtra csiszolt arcél,

ilyen vékony is azért vagyok,
hogy ne adjak felületet
dühnek, kérdésnek,
amire válasz nincs,
a csönd pedig nem lehet,
az sem,
elég jó.

A mozdulat légies,
csak a gát feszül meg az állkapocs,
de nem, nem szomjtól vagy éhségtől,
és nem is attól tartok, hogy bepisilek,
(a szidáshoz indok úgysem kell),
magamat tartom
vissza,
az egyensúlyt,
jobb híján, más helyett,
öt lépés ide, öt vissza,
én így táncolok,
én így járom
a túlélés koreográfiáját.

Nem adok nektek felületet.

kép | everst, shutterstock.com

Virágh Szabolcs

FIRENZE 2005

2017-03-30 | VERS

Minden tavasszal innen indulok.

A fáktól, amiket fellök a szél,
billegnek sután,
rajtuk a lomb:
ritkászöld téglalap.

A padon a lécek is,
vízszintes csiszolat,
a szerkezet vasból,
rajtuk a test:
csúszik a porba.

Pedig a téren
– Piazza Vittoria –
minden szabályos,
a sarkokban fűcsomók,
korlát a gyerekek miatt,
gépről fölébe vagy nagyító alatt:
a négyszög az négyszög,
de már az is győzelem, ha épp nem esünk hanyatt?

*

Két házra innen lakik a bolond festő,
modellt álltam neki,
alsónadrág, távolba néz,
– légy mozdulatlan Dávid! –,
akkor gondoltam először:
akár meg is ölhetem magam.

Kalapja ferde, szemüvege orrhegyén,
az ecset kalimpál, a cigaretta lassan leég,
nem mozdulok – kevesebb izom, több szőr, s a ruha is marad! –,
a Statuto felé megy le a nap,
akár ott is: a sínek, a vonat –

volt már rá precedens.

*

Még soha ennyire egyedül.
Még sehol ennyire idegen.

Arcomon nyúlik a bőr,
hiába az orgonaillat,
már beleférek a függőlegesbe,
a mosoly akár igaz is lehetne,
egy kattintás nem a világ,
de azt nem hittem volna soha:
napfény is fájhat így,
lehet április ilyen szűk,
ébredlét ilyen tág.

*

Ami esetleges, lám, áthatol.
Ha kell, akkor egy tetőtéri négyzetablakon,
mire éjfél üt a Santa Croce,
én már az Arnón túl futok,
de hiába: üldöz a mértan,

ha a testem itt, akkor
– nem lábból, csak gyomorból tudhatom –
nincs mit tenni, én tényleg itt lakom.

A híd most nem összeköt,
a hullámok vékony mézesmadzagok,
a sirályok titkosügynökök,
a pontyok hadnagyok,
és az ellenség arca a felszínen ragyog.

De nem lépek egyszerre, mint jólnevelt sereg,
csak magányos ragokhoz kutatok töveket,
a tárgyak szorongnak, a létige üres,
a kör négyszöget, a négyszög kört keres,
a névmás, aki vagyok, lám, esetleges.

kép | Pascal Subtil, flickr.com

Czilczer Olga

BORSÓFEJTÉS

2017-03-04 | VERS

Felhőfoltok beázott
mennyezetén
robban fúrógép
egy Zeusz-utód
dobhártyát tép
halántékot szaggat
fényükből kifejtett csillagok
zöldfőzeléke
villámnak nem étke
hogy villájára tűzze
szanaszét gurulnak
ajkukba harapnak fogak
fellegek órák
egymáshoz kocódnak
mióta elmentél
minden perc üres héj
minden pillanat

kép | Denis Rozhnovsky, shutterstock.com

S. Nagy Katalin

PAUL CÉZANNE ÖNARCKÉPEI

2017-03-05 | ESSZÉ

Cézanne mintegy 35–40 önarcképet festett, néhány akvarelljének és grafikájának is saját maga a modellje. A minden hagyományos műfajban alkotó festő életművéből hogyan is maradhatott volna ki az önarckép? A régi mesterek gondos tanulmányozása során megtanulta a műfaj sajátosságait és szabályait. Ugyanakkor szavakkal is megfogalmazta célját: „megszabadítani szellemünket a nagyhírű elődeink teremtette formuláktól, és helyette annak képét visszaadni, amit látunk”.

erős egyéniség

Cézanne saját arcát ugyanazzal a szigorú tárgyyszerűséggel figyelte, mint a csendéleteket és a tájrészleteket. Robusztus, erős egyéniség volt, kerülte a dramatikusan hatásokat, a pszichologizálást, önmagában sem a személyesség, az egyedi jellemvonások érdeklik igazán. Az önarckép általában a festő önértelmezése, az individuumbüszke megmutatása: „íme, ez vagyok én”. Cézanne, a rendkívül tudatos, én- és öntudatos ember másképp közelít.

Egész pályájára jellemző a lassú építkezés. Önarcképei is egy-két, sőt három évig készültek. S ezekre is érvényes: a klasszikus hagyományokat ötvözte a kortárs realizmussal, és saját architektonikus kompozíciós rendjébe illesztette. Egyszerre újíto és tradíciókat tisztelő. Élete végén írta fiának: „Véleményem szerint az ember nem léphet a múlt örökébe, csak egy újabb láncszemet tehet hozzá.” Képei struktúráját színnégyszögeket alkotó vékony ecsetvonásokból építette meg, a felületen színekkel határolta körbe a formákat. Merleau-Ponty „fenomenológiai látásmód”-nak nevezte módszerét.

Akvarell önarcképei közül most nem választottam bemutatásra, noha talán ezeken követhető leginkább alkotásmódja. A papír üresen hagyott felületére egy-két vonal, pár forma, folt és néhány szín kerül – apró satírozással. Anyagszerűségük, tárgyyszerűségük markánsan kifejezi a festő szemléletének lényegét.

Paul Cézanne: Önarckép, Wikimedia Commons

Fiatalkori önarcképe, a huszonöt évesen festett *Önarckép* más, mint a később készültek. Keskeny, szembenéző arc, még szakáll nélkül. Kissé balra fordul, ellentétben a harmincöt éves kora után festettekkel, amelyek többségén határozottan jobb felé néz. 1864-ben már harmadik éve Párizsban tartózkodik és a második évét tölti az Académie Suisse-ben. Berendezte műtermét, az apjától kapott járadékból él. Abba hagyta jogi tanulmányát. Ugyanebből a korszakból ismerünk egy róla készült fotót, amelynek még a beállítása is hasonló a minden illúziótól mentes önportréhoz. Ekkor még sokkal többet megmutat vívódásaiból, önmagában is kételkedő természetéből. Látszik, hogy mogorva különc, meglehetősen érdes, barátságtalan, büszke, céltudatos, határozott egyéniség. Még nyugtalan időszakát éli: gyakran hazamegy Párizsból, de otthon sem találja a helyét. Rászorul barátai, Pissarro, Renoir, Monet

szellemi és szakmai támogatására. A kép még nem a profi festő munkája, ahhoz csaknem tíz évet kell napi rendszerességgel dolgoznia. A háttér nem szabad, könnyed, színgazdag, hanem sötét, mint a klasszikusoknál, akiket szorgalmasan másol. Még nem látható Cézanne saját színvilága és összetéveszthetetlen egyéni ecsetkezelése. De a kemény, boltozatos homlok, az összeszorított száj, a mélyen ülő, figyelő szem már jelzi, hogy tudja, mit akar elérni, és hogy az akadályok, visszautasítások, gúnyolódások ellenére is el fogja érni célját. Munkabírása és személyiségének stabilitása, ereje a biztosíték.

roppant egyszerű ember

Az 1872-ben festett sapkás képén már az ismerős arc jelenik meg, torzonborz szakállal, világos színekkel. Kékek a háttérben, rózsaszínek az arcon. Szakítás az addigi festésmóddal. Arcát ugyanúgy építi meg, mint bármelyik más motívumát: egymástól elkülönülő ecsetvonásokkal. Egyszerre elnagyolt és határozott, kemény megjelenítés, geometrikus szigor jellemzi stílusát és gondosan kimunkált textúra. Kézjárásának, ecsetjárásának ismétlődő mintázata egyértelműsíti, hogy csakis Cézanne, ez a különös, bonyolult, ugyanakkor roppant egyszerű ember az alkotó. „Amikor a művész szellemileg magasra tör, az ember maradjon a háttérben, öröme csupán a munka legyen” – írja. Nagyon gyakran idézik elszánt nyilatkozatát is: „Az impresszionizmusból valami szilárdat, állandót akartam csinálni, olyat, mint a múzeumok művészete”.

Ambroise Vollard műkereskedő életrajzot írt Cézanne-ról, ebből is tudjuk, hogy kortársai körében gyakran emlegetik őt a *sértett* gúnyneven. A monumentalitás új formáját megteremtő művész rendkívül érzékeny volt, hajlamos a sértődésre. Ezt a róla készült fényképek, festmények és rajzok némelyikén is lehet érzékelni. Például Pissarro rajzai Cézanne-ról kalapban és sapkában (1874), Renoir festménye (1880). Az öregedő és egyre tekintélyesebb mestert a nála jóval fiatalabb Maurice Denis is megfestette. 1900-ban készült *Hódolat Cézanne-nak* című festményének előképe Henri Fantin-Latour *Hódolat Delacroix-nak* című műve, amelynek közepén Delacroix portréja látható (1864, Párizs, Musée d'Orsay) – Maurice Denis képének közepén viszont Cézanne egy csendélete. Denis 1906-ban festett még egy képet az öregedő mesterről, *Látogatás Cézanne-nál* címmel. Kezében paletta, előtte festőállvány készülő tájképpel. A halála évében is ugyanaz a munkabírás, makacsság és némi távolságtartás. 1906-ban írta Maurice Denis-nek: „Az érzékelés mindenek felett.”

Paul Cézanne: Önarckép rózsaszín háttérrel, Wikimedia Commons

1875-ből két önarcképét választottam: *Önarckép* (Párizs, Musée d'Orsay) és *Önarckép rózsaszín háttérrel* (Bázel, Galerie Beyeler). Harminchat éves, ekkor mutatja be őt Renoir Victor Chocquet vámtisztviselőnek, aki lelkes gyűjtőjévé válik. Renoir 1877-ben két változatban fest Cézanne-ról portrét. A saját *Önarcképén* látszik, hogy okos, elmélyült, sokat töprengő. A visszaemlékezések szerint Cézanne került a társaságot, nem volt bőbeszédű, nem is igazán szeretett csak úgy beszélgetni. Leveleiben viszont pontosan, differenciáltan fejezi ki magát, különösen, ha a festészetéről ír. Távoll állt tőle a romantika óta terjedő művészi attitűd – ő szorgalmas munkásnak tartotta magát – s kétségtelen: a festésen kívül semmi más nem érdekelt.

Mindkét harminchat éves kori önarcképén fiatal: töretlen fényű barna szeme, sűrű szakála, arcbőrének állaga is ezt érzékelteti. Az *Önarckép rózsaszín háttérrel*-t a háttér színvilága miatt emeltem ki. Az arcon és a robusztus koponyán lévő rózsaszínek és sárgák ugyanolyan erőteljesen folytatódnak a mellkép mögött. A

festmény furcsamód arra is emlékeztet, miért félreérthető Cézanne, miért tűnik úgy, mintha képeiből hiányoznának az érzelmek. Mert itt a meleg, téglapiroshoz közelítő derűs rózsaszínek és a fehérrel áttört világossárgák szokatlanul érzelmesekek. A szabálytalan alakú foltok nincsenek kontúrvonalak közé zárva, mozognak és minden irányban folytatódnak. A tapétás fal előtt ott a masszív test, a fej, ám a háttér az egymásba folyó, kapcsolódó foltok, formák miatt mégis nyitott. A haj, a szakáll, a bajusz világosabb, és a zakó sötétebb barnái egyensúlyban tartják az izgó-mozgó rózsaszíneket és sárgákat. Az előtér nyugodt és a háttér nyughatatlan foltjai kiegyensúlyozzák egymást, itt is – mint legtöbbször a hetvenes évek végétől – a festő kitartó türelemmel építette fel a kompozíciót. Ez az önarckép számomra arról is szól, hogy „az aix-i remete” hitt magában, és hiába tartották hóbortos különcnek kortársai, tudta, hogy a saját útját kell járnia. Rendelkezett önismerettel – minden kételyével, aggodalmaskodásával, hullámzó kedélyállapotával együtt.

többet nem küld képet

1885-ben, amikor nekikezd az *Önarckép festőállvánnyal* című képnek (Zürich, Stiftung Sammlung), ismét elutasítják a Szalon kiállítására beküldött művét. Ekkor elhatározza, hogy többet nem küld képet a Szalonba. Leginkább csendéleteket és portrékat fest a feleségéről. A szülővárosa melletti faluban, Gardanne-ban készíti Montagne Sainte-Victoire-ciklusát, mintegy 80 festményt a hegyvonulatról, geometrikus szigorúsággal. Az önarckép munkálatai közben szakít kiskamasz kora óta legjobb barátjával, Zolával, mert *A mű* című regény lecsúszott festő hősében önmagára ismer. Leginkább az bántja, hogy nem sikerült megértetnie Zolával a maga újfajta esztétikai törekvéseit, szembefordulását az illuzionisztikus ábrázolásmóddal. Évtizedek óta tartó levelezésük megszakad. Egyre magányosabb. 1886-ban meghal Cézanne rendkívül szigorú apja, aki gyakran keményen szembefordult fiával, vagyonát mégis ráhagyja. Cézanne végleg visszaköltözhet szülővárosába, kialakíthatja igényei szerinti műtermét és feleségül veheti fiának anyját, akivel réges-rég együtt él. Körülményei tehát stabilizálódnak, s ő minden idejét és figyelmét a festésnek szenteli.

Paul Cézanne: Önarckép festőállvánnyal, Wikimedia Commons

A festett önarcképek közül az egyetlen, ahol festőállványa előtt áll, kezében festékekkel teli paletta és ecset, az *Önarckép palettával*. Mesterségének címere. Ennek az önarckép típusnak nagy hagyományai vannak. (Egyébként 1890-ben fest még egy *Önarckép palettával* címűt, Zürich, E. G. Bührle gyűjtemény). Néhány példa, amely hathatott Cézanne-ra: Nicolas Poussin, Jacques-Louis David és a kortársak közül Edward Manet. A festő háromnegyedes, egyenes tartású alakja közel áll az állvány csak hátulról látszó részletéhez. Felül nyitott fehér ingnyakának kivágása hangsúlyos rész a kompozíción belül. Polgári öltözékben van és nem munkaköpenyben. Teste masszív, stabil, akárcsak fejtartása, mint a legtöbb önarcképén. S bár közel van a festőállványhoz, mégis valami távolságtartás érződik. A korabeli fotókon is ilyenek látszik: erőteljes, széles, férfias. Magas, boltozatos, kopaszodó homlok, kevés haj, nagy sötét szakáll és bajusz, nagy, feltűnő

orr, kicsit előretolt száj, keskeny szemöldök keretezte árkos szem. Nem az állványra néz és nem is a nézőre. Nem lép ki a kép szűkös teréből, bár kétségtelenül figyel valamit, vagy elgondolkodik. A bőr állagát érzékeltető finom, kontúr nélküli színek és a széles ecsetvonások ellenére is tárgyyszerűen jeleníti meg önmagát. A középkorú férfi biztonsága érződik, aki túljutott a felkészülés küzdelmes évtizedein, és már senki és semmi nem akadályozhatja, hogy a maga módján jelenítse meg a világot.

idősebbnek láttatja magát

Újdonság, ahogy kapcsolatot teremt a színezés és a plasztikai ábrázolás között. Az 1885–95 közötti éveket főként Aix-ben tölti, 1895-ben rendezte első kiállítását Ambroise Vollard műkereskedő párizsi galériájában, és itt mutatja be

Önarcképét. A közönség és a hivatalos képzőművészet változatlanul idegenkedik műveitől, de a műgyűjtők és a fiatalabb festők kezdik felfedezni szemléletének és festésmódjának eredetiségét. Ugyanakkor készül egy akvarell önarcképe is fehér papíron. Az európai festészeti hagyományban a jobb oldal a jövőre irányuló attitűd jelképe. A latin betűs írás is jobb felé halad. Cézanne ekkor idősebbnek láttatja magát tényleges életkoránál. Megviselt, törődött. Ezeken a mellképeken a szokásosnál is inkább zárkózott és gondterhelt. Gyakran írnak az életművét elemző művészettörténészek arról, hogy kétségbeesett volt, sikertelennek vélte tevékenységét. Hogy naphosszat robotolt a festőállvány előtt, de kisebbségi érzés gyötörte. Cézanne itt kifelé néz a képből, kissé gyanakvóan és szomorúan. A háttér megint csak gazdag és finom színárnyalatú, a jellegzetesen testetlen színek, a gondosan kimunkált textúra igenis gazdag érzelmvilágról tanúskodnak. Vagyis Cézanne nem az érzelmeket kerülte, hanem „irtózott a zavarosságtól” (ahogy ezt Gombrich fogalmazta), és rendkívüli fegyellemmel uralkodott indulatain, fiatalkori szenvedélyességén.

Paul Cézanne: Önarckép barett sapkával, Wikimedia Commons

A társaságkerülő festő legfeljebb Monet giverny-i házában vett részt az élénk baráti összejöveteleken. Monet-t, Pissarrót, Renoir-t, Sisley-t 1862-től ismerte, együtt dolgoztak, tanultak Párizsban a Svájci Akadémián. Pissarro és Renoir kitartó barátoknak bizonyultak, meg-meglátogatták, amikor szinte teljesen visszavonult provance-i szülővárosába.

**gyötrődés, tépelődés, sőt
ingerültség**

1898–1900 között festett *Önarckép barett sapkával* (Boston, Museum of Fine Arts) című festményén arca keskenyebb, mint a korábbi képeken, és nem olyan paraszti jellegű. Hatvanéves. Szakálla, bajusza rövidebb, és már nem fekete, hanem ősz. Arca nem árulkodik sikerek, elismerések élményéről, van viszont gyötrődés, tépelődés, sőt ingerültség. Pedig kezdettől ilyesmire vágyott: egy

festményét megvásárolja a berlini Nationalgalerie, azaz múzeumi művésszé válik, mint példaképei, akiknek munkáit gyakran másolta a múzeumokban (Poussin, Ingres, Delacroix). Önálló kiállítása nyílik Berlinben és három festménye szerepel a párizsi világkiállításon. 1905-ben a Mercure de France-ban terjedelmes összeállítás jelenik meg róla fiatalabb festők tollából.

Ez a műteremben készült, sokféle szint használó önarckép egymagában is megmagyarázza, hogy a 20. század eleji fiatal modern festők közül miért nemcsak a kubisták, a konstruktivisták, a kora absztraktok tekintik elődjüknek Cézanne-t, hanem a fauve-ok és az expresszionisták is.

felső kép | Paul Cézanne: Önarckép sapkával (részlet), Wikimedia Commons

Kiss Lajos András

A HÁBORÚ FOLYTATÓDIK?

JAN PATOČKA A VÉRES HUSZADIK SZÁZAD TANULSÁGAIRÓL

2017-03-17 | ESSZÉ

Tragikus halála előtt néhány évvel írta Jan Patočka: „Századunkban a háború a mindennapiság bevégzett forradalma. Ezzel karöltve halad az egyetemes felszabadulás és happening, ami nem egyéb, mint az orgiazmus új formája. Az összefüggést nemcsak a háborúk és a forradalmak kirobbanása, hanem az *étosz* régi formáinak felbomlása, a 'testhez' és a 'saját élethez való jog' érvényesülése, a happening általános elterjedése stb. is bizonyítja. A háború mint univerzális 'mindent szabad', a fékevesztett szabadság hatalmába keríti az államokat és 'totálissá' válik. Ugyanaz az erő szervezi a mindennapiságot és az orgiát.”^[1] Az *Eretnek esszék a történelem filozófiájáról* címmel posztumusz megjelent munka az utóbbi fél évszázad során kétségtelenül a „nyugati” filozófiai irodalom egyik alapszövege lett. A könyv hatodik s egyben kulcsfejezetének címe: *A 20. század háborúi – a 20. század mint háború*. Ernst Jüngerhez^[2] hasonlóan Patočka is a huszadik század döntő eseményének tekinti az első világháborút, amelyben az emberi történelmet meghaladó, „kozmosz történelmet” kell látni.^[3] Kiindulópontja látszólag szokványos, így

kérdez a huszadik század háborúinak „értelmére”: mit lehet kezdeni a századdal, amely a frontokon feláldozott milliónyi étellel, kényszermunkával, deportálással és megsemmisítő táborokkal írta magát a kollektív emlékezetbe?

a felfoghatatlan

Ezeket vagy ehhez hasonló kérdéseket mások is megfogalmaztak – erre utal Patočka egyik francia kommentátora, Marc Crépon is, amikor azt mondja: a huszadik század második felének egyetlen jelentősebb gondolkodója sem kerülte meg a szembenézést. S valóban, alig találunk olyan történeti, erkölcs- vagy jogfilozófiai munkát, amelynek központi problematikája ne kapcsolódna a huszadik század háborúihoz és népirtásaihoz. Patočka tanulmánya kiemelkedik a reflexiók sorából, amelyek „felfoghatóvá kívánják tenni a felfoghatatlant”. Persze a háború és a pusztítás mindig irracionális és alapos igazolásra szorul. „Már a modern kor kezdetén, a 16–17. századi vallásháborúk idején megjelent a 20. századhoz hasonló stílusú kegyetlenség és orgiasztika, amelyért már akkor is az addigi fegyelem felbomlása és az ellenség démonizálása volt a felelős. Arra azonban, hogy a démoni éppen a maximális józanság és racionalitás korszakában tetőzzék, még eddig nem akadt példa a történelemben.”^[4] A modern világban a mindennapi élet banális eseményeit és az olykor vulkáni erővel kitörő *mega-orgiáit* ugyanaz az erő szervezi. Ernst Jüngerrel szólva: a totálisan mozgósított korban a béke és a háború ideje végletesen viszonylagos. Az *Eretnek esszék...* értelmezésekor azonban figyelembe kell venni, hogy Jünger háborús naplóival ellentétben nem a háborúban harcoló katona tapasztalatain alapul. Az esszék filozófiai értekezések, amelyekből nem hiányzik a személyes érintettség sem. Patočka számára a huszadik században végletesen elszabadult történelmi „Erő” megjelenése, illetve a szembenállás szükségessége kettős feladatot ad. Először is megköveteli, hogy személyes életprogramjának tekintse az elnyomás és az erőszak minden formája elleni tiltakozást (aláírjon, nyilatkozatot tegyen stb.). És igyekezzen elméletileg is feltárni ennek a „történelmi Erőnek” az eredetét, írja le működésének – a naiv megfigyelő számára alig észrevehető – mechanizmusait.

A huszadik század nyitányát a korábbi évszázadokban még alig-alig érzékelhető agresszív energiák robbanásszerű kitörése jelentette. „Az első világháború a 20. század történelmének jelentős eseménye, amely az egész évszázad arculatát meghatározta. Éppen ez a háború mutatta meg, hogy a világ olyan laboratóriummá való átváltozásának, amelyben aktivizálódtak az évmilliárdok során felhalmozódott és elraktározódott energiák, háború során *kell* végbe mennie.”^[5] Ernst Jünger is többször utal háborús naplóiban arra, hogy a démoni erőszak kibontakozásának kettős háttere van: egy mitologikus, azaz a Hérakleitosz által megfogalmazott általános és legfelsőbb lételv, a *polémosz* („a háború mindenek atyja és királya”); meg a racionálisan megtervezett és kivitelezett technika, amelynek kolosszális összecsapásokra van szüksége, hogy valódi teljesítőképességét nyilvánvalóvá tegye. „Miért kell mindennek háborúval végbe mennie? Azért, mert a háború, az akut szembenállás a felhalmozott erők gyors felszabadításának legintenzívebb eszköze. A viszályt – mitologikus képpel élve – az Erő használta fel eszközül, hogy a potenciálist aktuálissá változtassa. Az emberek ebben a folyamatban, akár csak az egyes népek, csupán a relé szerepét töltik be.”^[6] Így a világháború kitörése mögött egy első pillanatra meglehetősen bizarr „ideológiai szövetség” húzódik meg: a technika objektív és személytelen perfekcionizmusa lépett koalícióra az európai hatalmak éppen aktuális politikai, gazdasági ambíciójával. Ennek a háborúnak is akadt ideológiai háttere, csakhogy ez nem a forradalmi megváltás és a felvilágosodás eszméinek küzdelme volt a reakció erőivel szemben (mint a napóleoni háborúk idején). A háttérben az a meggyőződés munkált, hogy immár „(...) nem létezik más, mint a világ és a dolgok tárgyi, objektív értelme, és hogy az erő és a hatalom dolga, hogy ezt az értelmet realizálja az ember által elérhető területeken.”^[7]

a háború tétje

Mindez érthetővé teszi, miért éppen Németország válhatott – minden konzervativizmusa ellenére – a technikai-tudományos korszak ideál-tipikus képződményévé. „Konzervativizmusa alapvetően azt a fegyelmet szolgálja, amely vehemensen és könyörtelenül, az egyenlősít és a demokratizálódást megvetve halad az építő, szervező, átalakító energia fölhalmozásának útján.”^[8] A háború tétje tehát az volt, ki uralja és kontrollálja az európai élet átalakulását, ki és hogyan szervezi meg a felhalmozott energiák célszerű irányítását.

Marc Crépon joggal állítja: Patočka megállapítása közvetlenül kapcsolódik a kutatásaihoz, amelyeket – elsősorban Husserl és Heidegger munkáit továbbgondolva – a múlt század hetvenes éveinek elején folytatott. *A technika Husserl és Heidegger értelmezésében* című tanulmányában Patočka azt írja, hogy a technika korának vezérelvei: maximális kiszámíthatóság az élet minden területén; mindig álljanak rendelkezésre a szükséges eszközök (az emberek csakúgy, mint a gépek); mindig mindenből a legtöbbet lehessen „kihozni”. Hogy ezek az elvek erővel vagy anélkül realizálódnak, a cél szempontjából úgyszólván közömbös.^[9]

A technika korszaka tehát a hatalom korlátlan expanziójának lehetőségét rejti magában. De a hatalom kiterjesztése egyúttal mindig ellenállást szül, a technika korában állandósulnak a konfliktusok és a meghasonlások. „És éppen a konfliktusban válik nyilvánvalóvá, hogy az ember többé nem uralja ezt az expanziós folyamatot, hanem egyszerű eszközzé silányul benne és általa.”**[10]** Ennek ellenére tény, hogy számtalan ember a saját jószántából veti bele magát korunk konfliktusaiba, mintegy önként felkínálkozva, hogy a technika személytelen eszközévé alacsonyodjon. Mi állhat a bizarr áldozathozatal hátterében?

Mivel az áldozat és az áldozathozatal eszméje mitikus-vallási eredetű, a kezdeti tartalom rejtve marad a későbbi nemzedékek számára. Mindenesetre az áldozathozatal „működésmechanizmusa” rendre magában foglalja az önmegtagadás és az önleértékelés mozzanatát, egy később elérendő, magasabb rendű cél

érdekében. Az áldozathozatal paradox elképzelésen alapul, hogy a magasabb rendűhöz az önelvesztésen keresztül jut el az ember.**[11]** Az egyén feláldozása magasabb cél érdekében radikális szakítást jelent a horizontális világrenddel, mégpedig egy vertikális rendből kiinduló felszólítás nevében. Az áldozat magára veszi a világ gondját, még azt is, ami nem tartozik rá. Patočka hangsúlyozza, hogy az áldozat „áldozathozatala” *eredendően* nem a heideggeri személytelen létből jövő felszólításnak szól, hanem a konkrét történelmi létből feltörő felhívásnak engedelmeskedik, amelyik az emberi arcban ölt látható alakot.
[12]

naiv áldozatkészség

S éppen az *áldozathozatalra való készséggel* (amely az emberi kultúra egyik legősibb toposza) élnek vissza a háborús propaganda szószólói. A modern, „technikailag szervezett” világban az áldozathozatalnak látszólag nincs sok értelme, mert ott mindent a súrlódásmentesen szervezett funkcionalitás mozgat. A tapasztalat mégis azt mutatja, hogy nem volt még kor a történelemben, amely annyi áldozatot követelt, mint a huszadik század. Csakhogy a tizenkilencedik század eszméin alapuló szokásos magyarázatok nem teszik érthetővé az első világháború lényegét. „A tizenkilencedik századot a *nappal eszméinek* uralmaként határozza meg a cseh filozófus. A nappal eszméit az általános emberi szabadságban és a társadalmi konfliktusok pacifikált megoldásaiban való *hit* jellemzi. De a huszadik század már az „*éj, a háború és halál kora*”.**[13]** Az események értelmének felfejtése azért rendkívül nehéz, mert a technokrata világrend nem olyan ostoba, hogy fölfedje valódi arcát. Az *Eretnek esszéiben...* Patočka bemutatja, hogy a huszadik század háborúi és forradalmi miként élnek vissza az emberek „naiv áldozatkészségével”.

Szerzőnk rendkívül finom fogalmi különbségtétellel indítja a nagyszabású félrevezetés és visszaélés bemutatását. „A *nappal* erői azok, amelyek emberek millióit négy éven keresztül a gyehenna tüzébe kergetik, és a front az hely, amely négy évre hipnotizálja az ipari kor minden tevékenységét. Ezt a kort nevezte a frontot megjárt Ernst Jünger a munkások és a totális mozgósítás korának.”**[14]** Első olvasásra alig tűnik fel, pedig alapvető a különbség a *nappal eszméi* és a *nappal erői* fogalmak között, noha egymást kizáró, illetve egymással szemben álló értelmet hordoznak. A *nappal eszméiben* őszinte hit érződik a felvilágosodás eszméinek megbékítő ereje iránt, a *nappal erői* viszont csak *parazitái* ennek a hitnek. „Hogyan uralkodik a nappal, az élet és a béke minden egyénen, annak teste és lelke fölött? A halál segítségével, az élet fenyegetettségével. A *nappal szempontjából* az egyén számára az élet a létező legnagyobb érték. Ezzel szemben a *nappal erői* úgy viselkednek, mintha a halál nem létezne, vagy – mint már mondtuk – távolságtartással és statisztikailag tervezik meg a halált, mintha az csupán funkcióváltozást jelentene. A háborús akaratban tehát a nappal és az élet a halál segítségével uralkodik. A háborús akarat a jövő nemzedékeivel számol, amelyek még nincsenek jelen, terveit az ő nézőpontjuk alapján fogalmazza meg.”**[15]**

A *nappal erői* bagatellizálják a halált, statisztikai adattá, azaz járulékos mellékkörülménnyé, illetve újabban – az úgynevezett spektakulumtársadalom korában – mindennapos vizuális élménnyé alakítják, és domesztikálják az individuális halál tragédiáját. „A háborús akaratban így tehát a béke uralkodik. Nem szabadulhat meg a háborútól az, akin a békének, a nappalnak az a formája uralkodik, amely nem számol a halállal, de szemet huny az elmúlás fölött.”**[16]**

Szinte az összes európai városban megtalálható első világháborús emlékművek leggyakoribb jelenete – haldokló és éppen összerogyni készülő bajtársát karjával felfogó katona – mindeneke előtt azt üzeni, hogy a magasabb cél érdekében bekövetkező halál nem is annyira félelmetes, mert a földi élet nem minden, voltaképpen föláldozható. „A béke és a nappal azáltal uralkodik, hogy halálba küldi az embereket, hogy

biztosítsák *másoknak* a holnapot, a haladás, a szabad fejlődés és olyan lehetőségek formájában, amellyel ma még nem rendelkeznek. Az e cél érdekében feláldozott emberektől *kitartást* követelnek meg, amikor szembekerülnek a halállal. Ez egyben azt is jelenti, hogy a feláldozott emberek homályosan sejtik, hogy az élet nem minden, föláldozható. Éppen ezt a lemondást, éppen az áldozatot követelik meg tőlük. Úgy követelik, mint holmi viszonylagos értéket, amely a békével és a nappal áll kapcsolatban.”[17]

a halál valódi értelme

Az áldozathozatal kisajátítását a *nappal erői* rendkívül kifinomult manipulatív eszközökkel érik el. Miként Marc Crépon mondja, a *nappal erői* „békeidőben” minden potenciális áldozattal elhitetik, hogy személyes életük számukra abszolút érték. „A nappal erői

megsokszorozzák az individuumoknak nyújtott támogatást, segítségnyújtást, és a legváltozatosabb biztosítékokkal állnak elő. Minden embert támogatnak a halál által rájuk leselkedő fenyegetésekkel szemben.”[18] (Például iskoláztatják, megfelelő egészségügyi ellátásban részesítik, munkát és megélhetést biztosítanak számára.) Ugyanakkor – mivel a háború kitörése bármikor lehetséges – a nappal erői elhanyagolható és jelentéktelen fenoménnek tekintik a halált. Ekkor már készek lemondani minden támogatásról, és bárkit kitesznek (mégpedig a legközvetlenebb módon) a statisztikailag kalkulált halál fenyegetésének. A *nappal erőinek* paradox jellege, hogy látszólag minden tekintetben az életet támogatják, de úgy, hogy valójában megfosztják az embereket a halál valódi értelmének felfogásától. A *nappal erői* végső soron a halál szolgálatába szegődnek, mert számukra a halál az elérendő célok semleges eszköze, és – ezzel a „semlegesítéssel” párhuzamosan – absztraktnak, másodlagosnak és jelentéktelennek minősítik.

A második világháborút követő békés évtizedekben, írja Patočka, a világ szerencsésebb felén szinte teljesen észrevehetetlenné vált a *nappal erőinek* „nekrofil karaktere”. A technika fejlődik, az életkörülmények fokozatosan javulnak, s nem is csak Nyugaton, hanem – szerényebb mértékben – a kelet-európai szocialista országok többségében is. Mégis, a *háború folytatódik*. „Az az óriási gazdasági megújulás, azok a soha nem látott, sőt soha nem is álmodott vívmányok, amelyek a világtörténelemből kirekesztett Európában végbementek, azt mutatják, hogy földrészünk elszánta magát a demobilizációra, merthogy semmi más nem maradt a számára. Ezzel tulajdonképpen növekszik a szakadék a *beati possidentes*[19] és azok között, akik energiagazdag bolygónkon éhhalált halnak – tehát súlyosbodik a *hadiállapot*. Világosan észlelhető, hogy a világ volt urai tehetetlenek és képtelenek győzni a béke által szervezett háborúban.”[20] A múlt század hetvenes éveinek elején – azaz az *Eretnek esszék...* megírásával szinte egy időben – vetette papírra Patočka a *Platón és Európa* című munkájának bevezetőjét, amelyben ugyancsak pesszimista gondolatokat fogalmaz meg Európa lehetséges jövőjéről.

Ha a huszadik század két világháborúja elsősorban „európai ügy” volt (még ha maguk a háborús cselekmények legalább négy kontinensre terjedtek is ki), mert a háborúk eredetét és lényegét az erő és a hatalom európai megosztottságában lelhetjük fel, a második világháborút követő évtizedekben az erőviszonyok globális átrendeződésének vagyunk tanúi. A huszadik század végére, illetve a huszonegyedik század elejére világossá vált, hogy előbb vagy utóbb, de a világ nyomorban tengődő részének elfogadhatatlan lesz, hogy Európa továbbra is egyedül élvezze az évszázadokon át felhalmozott privilégiumait (a többé-kevésbé generálisnak tekinthető jólétet, az ingyenes oktatást és egészségügyi ellátást, az állami gondoskodás legváltozatosabb formáit stb.), illetve hogy az európai eredetű államok és kultúrák birtokolják a föld erőforrásainak nagyobbik részét. „Semmi kétség, hogy Patočka, ha még ma is köztünk lenne, világosan látná, hogy az a mód, ahogyan Európa manapság védelmezi a maga speciális értékeit – azaz falakat épít (a migránsok ellen) azért, hogy továbbra is biztosítsa magának a megfelelő 'komfortérzést', illetve hogy a másik oldal, a kívül rekedtek nap mint nap megpróbálják áttörni ezeket a falakat – csakis a 'háború folytatásához' vezethet.”**[21]**

A nappal erői hasznot húznak az ember „természetes” viszonyulásából a halálhoz. Éppen a halálfélelem motiválja, hogy annyian szinte gondolkodás nélkül belevetnek magukat a háborús erőszakba. A folytonos félelemre épülő béke voltaképpen „parázsló háború”, amely sokszor kegyetlenebb, mint a „lángoló háború”. Ezért a „demobilizáció”, amely – legalábbis elvben – a béke első számú üzenete, valójában csak

maszk. „A háború a demobilizációban 'békearcát' mutatja, a cinikus demoralizáció jegyeit viseli magán; az élni akarásra és bírvágyra apellál. Az emberiség egyszer csak minden bilincsetől megszabadított háború áldozatává válik, azaz a béke és a nappal áldozatává.”[22]

technikai létmegértés

De hogyan lehet megszabadulni a „békében is folytatódó háború” rémétől, ha a társadalom szinte minden intézménye és gyakran a szellemi élet kimagasló képviselői is a *nappal erőinek* szolgálatába szegődnek? Marc Créponnak igaza van, hogy az *Eretnek esszék...*

summája, illetve a Husserl és Heidegger technikafelfogását tovább gondoló várnai előadás utolsó oldalai radikális (ugyanakkor meglehetősen enigmatikus) gondolati fordulatra szólítják fel az olvasót, illetve hallgatót. Patočka az *áldozat-problematika* újragondolásával „kövezi ki” a megoldás felé vezető utat. „Az áldozat lett korunk egyik alapvető és meghatározó tapasztalata. Ez olyan erős és olyan meghatározó, hogy az emberiség – mivel úgyszólván semmit sem tud ezzel kezdeni – inkább a technikai létmegértésbe menekül, amely kiiktatni és eliminálni igyekszik ezt a tapasztalatot. A technikai létmegértésben semmit sem jelent az áldozat, mert csak 'cél-eszköz relációt' ismer. Századunk forradalmi és háborús konfliktusai a technikai világalom szellemében születtek és működtek, de akiknek a következményeket kellett viselnünk, már nem redukálhatjuk pusztán nyersanyaggá a rendelkezésre álló erőket, és éppen ez az ítélet az, ami az áldozat beszédéből kihallatszik.”[23]

Különösnek tetszhet, de Patočka az *éjszaka erőit* állítja szembe a *nappal erőivel*, s ezek az ellenerők éppen a frontélményben jelennek meg. A front és a tűzvonala borzalmi leleplezik és hiteltelenítik a nappal ideológiájának hazug üdvtörténetét, amely csak felhasználható eszközöket lát az aktuálisan létező embermilliókban. A fronttapasztalat *abszolút tapasztalat*, amelyben a béke többé nem az éppen soron következő háború eredménye. „Ez az a pont, amikor a fronton harcolókat – ahogyan Teilhard rámutat – megrohanja a tökéletes szabadság érzése, a béke, a nappal, az élet minden értékétől mentes szabadság. Ez azt jelenti, hogy a feláldozottak áldozata elveszíti viszonylagos jelentését, az áldozatnak nem az építés, a haladás programjának, az életlehetőségek növelésének, kiszélesítésének szempontjából, hanem csak *önmagában* van értelme.”[24]

A nappal indítékai elhamvadnak a front tüzében, ha léteznek olyan bátor emberek, akikből még nem vészett ki végleg az ellenállás igénye és képessége. Az abszolút fenyegetettség csúcsein semmivé foszlanak az ember halandósága iránt közömbös „technokrata és háborúpárti” eszmék. „Ehhez a csúcshoz képest a szocializmus, a demokratikus kényszernélküliség, a függetlenség és a szabadság minden eszméje kevesebbet tartalmaz, kisebb horderejű, kevésbé konkrét.”[25] Ezek az eszmék csak viszonylagos érvényességgel rendelkeznek: a szubjektum bensőjéből fakadó *egzisztenciális önmegváltás* nélkül üres lözungok maradnak. „Így válik egyszer csak az *éj* a nappal abszolút akadályává a holnapok rossz végtelenségének útján. Azzal, hogy *felülmúlhatatlan* lehetőségként lep meg bennünket, lesöpri az asztalról a nappal *vélt* emberfeletti lehetőségeit, és valódi individuális-felettiként jelentkezik ez az áldozat.”[26] További következménye ennek a belső megrendülésnek, hogy az ellenség megszűnik „abszolút ellenfélnek lenni”. Nem megsemmisítésre való objektum többé, hanem a megrendültség „társfelfedezője”. Láttuk, a technikának ahhoz, hogy hatékonyan működjön, háborúkra és konfliktusokra van szüksége, ez pedig csak áldozathozatalra kész emberekkel képzelhető el. Azaz a technikának egyszerre és egy időben szüksége van áldozatokra, meg nincs is szüksége áldozatokra. Ezt a paradoxont úgy lehet feloldani, ha megkülönböztetjük a látszatáldozatot és a valódi áldozatot. Az előbbi nem ismer rangkülönbséget a létezők rendjében. A látszatáldozatban az önfeláldozás nem önfeláldozás, hanem engedelmesség egy differenciálatlan létrend személytelen utasításainak. Olykor persze még a személytelen áldozatban is

megőrződik valami a valódi áldozat természetes „naivitásából”. A fronttapszalat, noha létrejöttét a látszatáldozat provokálta, képes lehet megálljt parancsolni a történelem látszatáldozatokon alapuló körforgásának, a „rossz végtelennek”.

A kérdés tehát, mondja Patočka, hogy lehetséges-e a fronttapszalatot (amely mindig estleges és individuális) valóságos történelmi erővé transzformálni. „Mert abban a formában, amelyet nagy erővel jelenített meg Teilhard és Jünger, minden egyén tapasztalata saját magaslati pontjához kötődik, amelyből nem vezet út másfelé, mint vissza a szürke mindennapiságba, ahol az embert ismét hatalmába keríti a háború és az Erő béketerve. A kijutás eszköze ebből az állapotból a *megrendültek szolidaritása*. Azoké, akik képesek felfogni, miről szól az élet, a halál, és ennek következményeként a történelem. Hogy a történelem *maga* a konfliktus, csupasz és félelemmel átítatott konfliktus a *puszta élet* és a *csúcson levő élet* között, amely nem tervezi a jövő hétköznapjait, hanem világosan látja a hétköznap, az élet és a 'béke' véges voltát. Csak aki képes ezt felfogni, aki képes a fordulatra, a *metanoiára*, csak az nevezhető a szellem emberének.”[27]

tilalomfákat állít

A szellem igazi emberei értik a dolgukat: nemcsak a ténymegállapítás, az objektív és személytelen tudás megszerzésének vonzásában élnek, hanem reflexív, azaz kritikai-értelmező viszonyt alakítanak az általuk birtokolt tudáskészlettel. A megrendültek szolidaritása (azoké, akik nem hisznek többé a „nappal”, azaz a látszatbéke jelszavaiban) különös jelentőségre tesz szert az „Erő felszabadulásának” korában. A modern embernek tehát az áldozatvállaláson keresztül kell visszahódítania csaknem elveszett lényegét. „Már csak az áldozat menthet meg bennünket.”[28] Vagyis azok szolidaritása, akik képesek megérteni a történelem lényegét. Patočka hisz a megrendültek szolidaritásában, hogy még a technikailag „kiglancolt”, elszemélytelenedett világban is megtalálhatja az áldozatvállalás autentikus formáit. „A megrendültek szolidaritása képes 'nem'-et mondani azokra a mozgósító intézkedésekre, amelyek állandósítják a háborús állapotot. E szolidaritás nem kínál pozitív programot, inkább figyelmeztet és tilalomfákat állít, mint Szókratész daimonionja.”[29]

A megrendültek szolidaritását inkább erősíti, ha üldöztetéseknek van kitéve, ami meglehetősen gyakori. A „légy szolidáris” parancsa mindenkinek szól, akinek „füle van a hallásra”, de Patočka nem titkolja, hogy elsősorban a természet- és műszaki tudományos élet képviselőink, kiváltképpen a technikusoknak kellene meghallani ezt a felszólítást. „Ezzel (ti. a szolidaritásra való felszólítással – K. L. A.) elérhetjük, hogy a szellem képviselői, a ’műszaki értelmiségiek’, mindenekelőtt a kutatók és a kutatási eredmények alkalmazói, a feltalálók és mérnökök megérezzék e szolidaritás fuvallatát, és eszerint cselekedjenek. Hogy megrendítsük mindennapiságukban a tény- és rutinembereket, hogy tudatosítsuk bennük: a helyük a frontnak *ezen* az oldalán van, nem pedig a nappal öntetszelgő jelszavainak oldalán, amelyek valójában háborúra szólítanak, hangozzanak akár nemzetként, akár államként, akár osztálynélküliségként, akár világegységként.”**[30]** Az áldozathozatalra kész emberek azt is megértik, hogy különbség van a *nappal erői* által generált háborúk és a hérakleitoszi *polémosz* között. Hérakleitosz háborúja nem szétválaszt, és nem a másik fél megsemmisítésére szólít fel, hanem erőként nyilvánul meg, amely a szétválasztáson túl inkább összeköti a szemben álló feleket. A polémosz olyan emancipatórikus erő, amely világossá teszi, hogy az „(...) ellenség csak látszatra alkot homogén egységet, az ellenfelek valójában egymáshoz tartoznak a mindennapiság közös megrendültségében; hogy megérintették azt, ami mindenben és mindenhol közös, merthogy forrása minden létezőnek, ami tehát isteni.”**[31]**

[1] Patočka, Jan: 'Eretnek esszék a történelem filozófiájáról'. In: Uő. *Mi a cseh?* Esszék és tanulmányok. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1996. 344-345. Ford.: Kiss Szemán Róbert és Németh István

[2] Kiss Lajos András: *A monstruózus szépség. A harc esztétizálása Ernst Jünger első világháborús naplóiban*. Liget, 2016/12. 52-64.

[3] Patočka, *Mi a cseh...*, 349.

[4] Patočka, i. m. 345.

[5] Patočka, i. m. 354.

[6] Patočka i. m. 354.

[7] Patočka, i. m. 351.

[8] Patočka, i. m. 352. Ez a patočkai gondolat érdekes adalék lehet napjaink magyar politikai és közéleti vitáiban oly gyakran megjelenő

„illiberális társadalom” kérdésének árnyaltabb megítéléshez. Például Fareed Zakaria állítását, hogy az ún. „küszöb-országokban” túl korán bevezetett liberális demokrácia gyakorta szélsőjobboldali populizmusba fordul, Slavoj Žižek néhány megfontolandó eszmefuttatással egészíti ki. A modern kapitalizmus története arról tanúskodik, mondja Žižek, hogy a gazdasági fejlődés és a politikai elnyomás (a polgári szabadságjogok, a sajtószabadság stb. radikális megnyirbálása) egyáltalán nem állnak egymással ellentétben. Példa lehet erre a korai angol kapitalizmus (az Edward-féle véres törvények), az Augusto Pinochet-féle diktatúra a hetvenes évek Chiléjében, illetve napjainkban Szingapúr, amely politikai rendszerét tekintve lényegében zsarnokság, ugyanakkor a világ egyik leggyorsabban fejlődő országa. A liberálisoknak előbb-utóbb dönteniük kell: a gazdasági fejlődés (a sokat emlegetett GDP) fokozása vagy az emberi jogok érvényesülése a fontosabb érték. Vö. Žižek, Slavoj: *Auf verlorenem Posten*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2009. 31–91.

[9] Patočka, Jan: La technique selon Husserl et selon Heidegger. In: Uő. *Liberté et sacrifice*. Écrits politiques. Éditions Jérôme Millon. Grenoble, 1990. Patočka tanulmánya az 1973 szeptemberében Várnában megrendezett Filozófiai Világkongresszuson elhangzott előadás kibővített változata. A múlt század hetvenes éveinek közepén belső kiadványként Magyarországon is megjelent egy válogatás a kongresszuson elhangzott előadások anyagából, amelyet a néhány éve elhunyt Hársing László szerkesztett. De Patočka tanulmányát hiába is keresnénk ebben a kiadványban. Lásd még Kiss Lajos András: *Értelmiség az ezredfordulón*. Hatalom és erkölcs. Liget, 2014. 42–67. Továbbá Kiss Lajos András: Une citoyenneté monstrueuse. István Bibó et Jan Patočka sur l'intelligentsia de l'Europe Centrale. In: *La Citoyenneté*. Actes du XXXIVème Congrès de l'ASPLF, Peeters, Louvain-la-Neuve, 2015. 681–692.

[10] Patočka, *Liberté...*, 271.

[11] Patočka, *Liberté...*, 271. Kiss, *Értelmiség...*, 62–63.

[12] Richard Kearney arra figyelmeztet, hogy Patočka ezen a ponton az ontológiai optikát etikaira cseréli, s ez nagyon közel van az Emmanuel Lévinas, Gabriel Marcel és Paul Ricoeur által kifejtett erkölcsfilozófiai pozícióhoz. In: La question de l'éthique chez Jan Patočka. In: Tassin, Etienne/Richir Marc (szerk.): *Jan Patočka*. Éditions Jérôme Millon, Grenoble, 1992.

[13] Patočka, *Mi a cseh...*, 350.

[14] I. m. 355.

[15] I. m. 358.

[16] I. m. 358–359.

[17] I. m. 359.

[18] Crépon, i. m. 99.

[19] *lat.* boldog birtokosok

[20] Patočka, *Mi a cseh...*, 361–362.

[21] Crépon, i. m. 102.

[22] Patočka, *Mi a cseh...*, 362.

[23] Patočka, *Liberté...*, 272.

[24] Patočka, *Mi a cseh...*, 359. Pierre Teilhard de Chardin *Háborús írásk című művében olvasható*: „(...) a Front túlélői mindig hatalmas ürességet őriznek a szívükben, amely olyan nagy, hogy nem képes betölteni semmilyen látható dolog. Közülük némelyek azt mondogatják – nosztalgiajukat legyőzendő –, hogy a látszat ellenére még van lehetőségük, hogy valamit megőrizzenek a Fronton szerzett élményekből. Csakhogy nagyon jól tudják: az emberfeletti valóság, amely bennük manifesztrálódott – valahol a bombatölcsérek és a szögesdrótok között – a lecsendesedett világban sohasem fog teljesen kikopni belőlük. Ez az emberfeletti valóság mindörökké beléjük költözött, habár alig felismerhető formában. (...) Éppen most szállt le az éj Chemin des Dames fölött. Felálltam, hogy újra visszamenjek a fedezékembe. És amikor visszafordultam, hogy utoljára lássam a szent, forró és élő frontvonalat, egy intuíción szerű felvillanásban hirtelen észrevettem, hogy a frontvonal valami felsőbbrendű Dolog formáját öltötte magára. Nagyon nemes Dolognak tűnt mindez, amely szinte a szemem láttára forrt egységgé. De ennek a Dolognak mégis abszolútnak és tökéletes szellemnek kellett lennie, tökéletesebbnek, mint az én szellemem...”. In: Uő. *Écrits du temps et de la guerre 1916–1919*. Éditions du Seuil, Paris, 1965. 240–241. (Chemin des Dames egy dimbes-dombos fennsík Soissons és Reims között. 1917 áprilisában véres harcok törtek ki itt a franciák és a németek között.)

[25] I. m. 359–360. Továbbá Kiss, *Értelmiség...*, 64–65.

[26] I. m. 360.

[27] I. m. 363.

[28] Patočka, *Liberté...*, 274.

[29] Patočka, *Mi a cseh...*, 364.

[30] I. m. 364–365. Továbbá Kiss, *Értelmiség...*, 66–67.

[31] Patočka, *Mi a cseh...*, 365.

kép | Otto Dix művei, pinterest.com